

Behoeftedonderzoek veilige leer- en speelomgeving

Rapportage van kwalitatief onderzoek onder
leerlingen, docenten en ouders van het
primair onderwijs in opdracht van Kennisnet

Uitgevoerd door: Intomart GfK bv

Uw contact: Carlijn Ritzen / Marjolein Nijhof

Tel.: +31 (0)35-6258411 / Fax: +31 (0)35-6246532

E-mail: carlijn.ritzen@intomartgfk.nl / marjolein.nijhof@intomartgfk.nl

Projectnummer: 18660

Datum: 04-06-2008

Uit deze uitgave mag niets worden verveelvoudigd (waaronder begrepen het opslaan in een geautomatiseerd gegevensbestand) of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, behoudens in geval de verveelvoudiging van de inhoud van deze uitgave plaatsvindt onder de licentie "naamsvermelding, niet-commercieel, geen afgeleide werken" als gehanteerd door Creative Commons.

INHOUD

	Pagina
Hoofdstuk 1. Inleiding	5
1.1 Achtergrond en doel	5
1.2 Onderzoeksmatige context	5
1.2.1 Onderzoeksmethode	5
1.2.2 Werving en selectie deelnemers	6
1.2.3 Werkwijze en inhoud	7
1.3 Leeswijzer	7
Hoofdstuk 2. Proces van gebruik van ICT buiten en binnen de klas	8
2.1 Gebruik van ICT buiten de klas	8
2.2 Gebruik van ICT binnen de klas	12
2.2.1 Gebruik van ICT binnen de klas door leerlingen	12
2.2.2 Gebruik van ICT binnen de klas door docenten	19
Hoofdstuk 3. Wensen en behoeften voor een veilige digitale leer- en speelomgeving	23
3.1 Wensen en behoeften van leerlingen	23
3.2 Wensen en behoeften van ouders	25
3.3 Wensen en behoeften van docenten	25
Hoofdstuk 4. Gebruik en waardering Kidsportal van Kennisnet	29
4.1 Gebruik en waardering Kidsportal door leerlingen en hun ouders	29
4.2 Gebruik en waardering Kidsportal van Kennisnet door docenten	34
Hoofdstuk 5. Mediawijsheid	37
Hoofdstuk 6. Conclusies en aanbevelingen	39
6.1 Conclusies	39
6.1.1 Conclusies ten aanzien van het proces gebruik ICT binnen en buiten de klas	39

6.1.2 Conclusies ten aanzien van het proces gebruik ICT binnen de klas	40
6.1.3 Wensen en behoeften voor een veilige leer- en speelomgeving	41
6.1.4 Gebruik en waardering Kidsportal	43
6.1.5 Mediawijsheid	44
6.2 Aanbevelingen	44

BIJLAGEN:

1. Gespreksgleidraden

1. Inleiding

1.1 Achtergrond en doel

Stichting Kennisnet is de publieke ICT-ondersteuningsorganisatie van, voor en door het onderwijs. De stichting behartigt de belangen van de Nederlandse onderwijssector op het gebied van ICT, biedt hulpmiddelen bij het maken van keuzes voor ICT-producten en diensten en levert educatieve diensten en producten om het leren te vernieuwen. Ook is Kennisnet het expertisecentrum als het gaat om onderwijs en ICT.

Kennisnet maakt en onderhoudt veel websites voor het onderwijs. Een van deze websites is de Kidsportal (www.kids.kennisnet.nl), een veilige leer- en speelomgeving die gericht is op leerlingen uit het Primair Onderwijs (PO). Deze website bevat informatie (voor bijvoorbeeld werkstukken, oefeningen voor diverse vakken), spelletjes en links en richt zich in drie afzonderlijke onderdelen / subsites op de onderbouw (leerlingen van groep 1,2,3), de middenbouw (leerlingen van groep 4,5,6) en de bovenbouw (leerlingen van groep 7,8). Het bezoek aan de website is de afgelopen jaren gedaald.

Kennisnet heeft besloten om een aangepaste of geheel nieuwe veilige leer- en speelomgeving te ontwikkelen voor het Primair Onderwijs (PO). Om deze omgeving te kunnen ontwikkelen heeft Kennisnet behoefte aan: *inzicht in hoe ICT nu wordt ingezet binnen en buiten de klas en wat leerlingen en leraren wensen op het gebied van ICT*. Hiertoe heeft Kennisnet Intomart GfK opdracht gegeven om een exploratief, open behoefteonderzoek te houden onder leerlingen en leraren van het PO (de primaire onderzoeksdoelgroep). Hiernaast zijn ook ouders bij het onderzoek betrokken (secundaire onderzoeksdoelgroep).

1.2 Onderzoeksmatige context

1.2.1 Onderzoeksmethode

Als onderzoeksmethode is gekozen om kwalitatief onderzoek te houden. Kwalitatief onderzoek is bij uitstek geschikt om in de diepte meer te weten te komen over meningen, ervaringen, ideeën, wensen en behoeften ten aanzien van het proces van ICT gebruik binnen en buiten de klas door leerlingen en leraren en wensen en behoeften rondom ICT gebruik. Als specifieke kwalitatieve methode hebben we met leraren en bovenbouw-leerlingen groepsdiscussies gehouden, met leerlingen uit de middenbouw minigroepen gehouden en met leerlingen uit de onderbouw duo-interviews gehouden. Voor deze kwalitatieve onderzoeksmethoden (focusgroepen, minigroepen en duo-interviews) is gekozen vanwege de interactie waarbij groepsleden elkaar onderling corrigeren en stimuleren en al pratend meer worden dan 'de som der delen'. De ouders hebben tijdens het interview/groepsgesprek van hun kind een schriftelijke vragenlijst ingevuld. Deze onderzoeksopzet biedt de mogelijkheid om op adequate en efficiënte wijze zowel in de diepte als de breedte te inventariseren welke wensen en behoeften er leven bij de onderzoeksdoelgroep ten aanzien van de inzet van ICT binnen en buiten de klas.

1.2.2 Werving en selectie deelnemers

Aan het onderzoek hebben in totaal de volgende respondenten meegedaan:

- twintig leerlingen uit PO (waarvan vijf uit de onderbouw, negen uit de middenbouw, zes uit de bovenbouw);
- veertien leraren / leraressen (waarvan vijf uit de onderbouw, vier uit de middenbouw en vijf uit de bovenbouw);
- dertien ouders.

De respondenten zijn zorgvuldig geworven door de eigen afdeling Werving en Selectie van Intomart GfK. Hiertoe is gebruik gemaakt van eigen panelbestand van Intomart GfK bestaande uit circa 5000 respondenten waarvan diverse achtergrondkenmerken bekend zijn. De respondenten zijn onderverdeeld in de volgende groepen, die allen plaatsvonden in de onderzoeksruimtes van Intomart GfK in Hilversum:

- Drie interviews met leerlingen uit de onderbouw, waarvan twee duo-interviews en een single-interview. Deze interviews vonden plaats op woensdag 16 april van 14.00 – 15.00, 15.00 – 16.00 en van 16.00 – 17.00.
- Twee minigroepen met leerlingen uit de middenbouw. Deze vonden plaats op woensdag 9 april van 14.00 – 15.00 en van 15.30 – 16.30.
- Een groepsgesprek met leerlingen van de bovenbouw. Dit vond plaats op dinsdag 15 april van 16.00 – 17.30.
- Een groepsgesprek met leraren van de onderbouw, dat plaatsvond op dinsdag 15 april van 19.00 – 20.30.
- Een groepsgesprek met leraren van de middenbouw, welke plaatsvond op maandag 21 april van 16.30 – 18.00.
- Een groepsgesprek met leraren van de bovenbouw, dat plaatsvond op maandag 21 april van 19.00 – 20.45.

Binnen de groepen met leerlingen is gezorgd naar een spreiding naar groep/leeftijd, geslacht, stedelijkheid, computergebruik en bekendheid met de Kennisnet Kidsportal. Binnen de groepen met leraren is gezorgd voor een spreiding naar leeftijd, geslacht, stedelijkheid, type school/onderwijs, lesgroep (onderbouw, middenbouw, bovenbouw), ICT gebruik en bekendheid met Kennisnet Kidsportal.

Hierbij willen we aangeven dat kwalitatief onderzoek niet representatief, maar *indicatief* van aard is. De resultaten geven inzicht in de opvattingen, redeneringen en gevoelens van de respondenten die aan het onderzoek hebben deelgenomen en zijn dus niet zonder meer van toepassing op / te generaliseren naar de populatie.

1.2.3 Werkwijze en inhoud

Voor de gesprekken met leraren en leerlingen is een afzonderlijke semi-gestructureerde gespreksleidraad ontwikkeld. In vogelvlucht is bij gespreksleidraad voor de leerlingen de volgende opzet gehanteerd:

- korte inleiding over de werkwijze van het groepsgesprek;
- proces van het gebruik van de computer binnen en buiten de klas;
- mening over het gebruik van de computer (positieve en negatieve ervaringen);
- brainstorm over de ideale droomcomputer (zowel mondeling als op schriftelijk via een tekening);
- waardering Kidsportal;
- afsluiting.

Bij de gespreksleidraad voor de leraren is een vergelijkbare opzet gehanteerd, met een aantal extra onderwerpen:

- korte inleiding over de werkwijze van het groepsgesprek;
- proces van het gebruik van de computer / ICT binnen de klas door leerlingen;
- proces van het gebruik van de computer / ICT binnen en buiten (ter voorbereiding op lessen) de klas door leraren;
- mening over de huidige situatie (positieve en negatieve ervaringen);
- brainstorm over ideeën en behoeften ten aanzien van ICT gebruik in de klas;
- waardering Kidsportal;
- wensen met betrekking tot ondersteuning door Kennisnet;
- mediawijsheid*;
- afsluiting.

*Voor het subthema 'mediawijsheid' is een schriftelijke vragenlijst ontwikkeld. Gezien de beperkte tijd die nog over was en het feit dat het thema mediawijsheid als zodanig nog niet bleek te leven, is ervoor gekozen om het thema kort mondeling te bespreken.

Hiernaast is voor ouders een schriftelijk vragenlijstje ontwikkeld over het ICT gebruik van hun kind thuis en wensen daarbij van ouders. Dit konden zij invullen terwijl hun kind deelnam aan een gesprek/interview.

1.3 Leeswijzer

In deze rapportage treft u de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek aan.

- In **hoofdstuk 2** vatten we de bevindingen samen ten aanzien van het proces van het gebruik van ICT binnen en buiten de klas door leerlingen en leraren.
- In **hoofdstuk 3** gaan we in op de wensen en behoeften die leerlingen, leraren en ouders hebben ten aanzien van het gebruik van ICT / een veilige leer- en speelomgeving.
- In **hoofdstuk 4** komt het gebruik en de waardering van de huidige Kennisnet Kidsportal door leraren en leerlingen aan bod.
- In **hoofdstuk 5** komt het thema 'mediawijsheid' aan de orde.
- In **hoofdstuk 6** vatten we de belangrijkste conclusies samen en formuleren we op basis hiervan aanbevelingen voor de activiteiten die Kennisnet zou kunnen ontplooiën ter ondersteuning van een veilige leer- en speelomgeving in het PO.
- **Bijlage 1:** gespreksleidraad voor leerlingen, gespreksleidraad voor leraren, vragenlijst mediawijsheid voor leraren, vragenlijst voor ouders

2. Proces van gebruik van ICT buiten en binnen de klas

2.1 Gebruik van ICT buiten de klas

Intensiteit van gebruik computer thuis

De computer vormt thuis een niet meer weg te denken onderdeel in het leven van kinderen. De computer met internetaansluiting staat meestal beneden in de woonkamer, zodat ouders op relatief onopvallende wijze een oogje in het zeil kunnen houden door af en toe langs te lopen en te kijken waar het kind zich mee bezighoudt. Hiernaast hebben sommige kinderen een eigen (spel)computer zonder internetaansluiting op hun kamer.

Qua tijdsduur is het gebruik van de computer thuis gelimiteerd omdat ouders het belangrijk vinden dat hun kind naast de computer ook andere dingen doet zoals buiten spelen. Gemiddeld computeren kinderen thuis tussen de een en zeven uur per week. De oudere twee groepen kinderen (midden- en bovenbouw) brengen wekelijks gemiddeld meer tijd achter de computer door dan de jongste groep (onderbouw): respectievelijk tussen de drie en zeven uur per week voor de oudste twee groepen en tussen de een en vier uur per week voor de jongste groep kinderen.

"Als mijn vader voetbal aan het kijken is mag ik wel wat langer computeren dan normaal." (leerlinge middenbouw)

"Het verschilt, als je de hele dag hebt gesport, mag je extra lang omdat je dus niet de hele tijd voor de beeldbuis hebt geluierd." (leerling middenbouw)

"Ik mag van mijn vader altijd maar een uurtje en soms een kwartiertje als ik al tv gekeken heb." (leerlinge middenbouw)

"Ik mag ongeveer een uur, als ik er heel lang achter zit moet ik er wel gewoon vandaan." (leerlinge bovenbouw)

Gebruiksdoelen van de computer thuis

Het spelen van spelletjes is dé favoriete activiteit van kinderen wanneer zij thuis computeren, hier besteden zij dan ook de meeste tijd aan. Kinderen spelen spelletjes via DVD's of online (ook de jongste kinderen doen online spelletjes). Opvallend hierbij is dat er niet een specifieke site is die favoriet is onder kinderen. Zo geven ouders aan dat kinderen spelletjes spelen via een scala aan websites met spelletjes. Kinderen en ouders noemen hierbij specifieke spelletjessites zoals spelletjes.nl, spelen.nl, spel.nl, spellen.nl, speeleiland.nl, (waarbij ze soms gericht een spel willen spelen zoals Dora of een voetbalspel) en websites van omroepen (zoals nickelodeon). Kennisnet wordt relatief weinig genoemd door ouders, twee maal bij de jongste groep (groep 1,2,3) en eenmaal bij de oudste groep (groep 7,8). Door kinderen zelf wordt eenmaal spontaan genoemd.

Bij de jongste groep 1,2,3 is het spelen van spelletjes (zowel gewone spelletjes als 'leerspelletjes') het enige wat zij doen (op één kind uitgezonderd, die samen met zijn ouders met zijn oma chat via een webcam), bij de middelste groep 4,5,6 gebruiken alle kinderen de computer thuis hiernaast ook om dingen op internet op te zoeken, muziek te luisteren en gebruikt ongeveer de helft van hen de computer ook voor het maken van huiswerk (alleen wanneer het echt niet anders kan en 'moet'), bij de oudste groep gebruiken kinderen de computer thuis hiernaast ook om te chatten en mailen (via MSN, Hyves, habbo.nl) oftewel activiteiten die met de ontwikkeling van hun sociale identiteit te maken hebben.

"Ik doe spelletjes op speleiland, als je op een plaatje drukt voor meisjes heb je meisjesdingen." (leerlinge onderbouw)

"Ik speel graag petshop of pets, hoe het precies heet weet ik niet maar daar kan je een hondje verzorgen en te eten geven. Het is geen echt hondje maar een knuffelhondje op de computer" (leerling, onderbouw)

"Ik doe een spelletje met blokken en met ballen rollen." (leerling, onderbouw)

"Ik praat met mijn oma dan moet je naar een bol ding op de computer kijken en dan zie je oma" (leerling, onderbouw)

"Ik doe heel veel leuke spelletjes op de computer." (leerlinge middenbouw)

"Ik ga heel vaak op de computer om dingen met microsoft te maken, allemaal plaatjes vergroten en versieren en dat soort dingen en gewoon spelletjes doen." (leerling middenbouw)

"Ik vind habbo leuk daar kun je een poppetje maken en aankleden. Je kan de naam intypen en een wachtwoord en dan kun je naar sommige kamers, ook naar discopaleis, en krijg je allemaal cadeautjes die je kan uitpakken." (leerlinge middenbouw)

"Thuis doe ik spelletjes en de dictee woordjes van school op de computer." (leerlinge middenbouw)

"Ik doe ook sommige dingetjes van school, rekenen en taal." (leerlinge middenbouw)

"Ik gebruik heel veel spelletjes thuis." (leerlinge bovenbouw)

"Ik zit wel eens op msn, doe spelletjes maar ik kijk meestal tv." (leerlinge bovenbouw)

"Ik zit heel vaak achter de computer, meestal hyves en msn en soms zoek ik wel eens dingen op voor de juf, voor geschiedenis." (leerlinge bovenbouw)

Bij de meeste activiteiten die kinderen thuis op de computer doen, geven ze er de voorkeur aan om dit alleen te doen en niet samen met een ander kind. Als redenen hiervoor geven kinderen aan dat alleen computeren sneller gaat, handiger is en dat je bij het doen van spelletjes niet afhankelijk bent van iemand anders en ook 'tegen' de computer kunt spelen.

"Als je met zijn tweeën bent, is het wat lastiger want je kan niet twee toetsenborden of twee muizen op de computer aansluiten dus dan is het best moeilijk, dan moet je omstebeurt. Maar ik doe het meestal alleen omdat je dan de rust hebt en niet echt al dat gejoel om jezelf heen hebt." (leerling middenbouw)

"Ik zit meestal alleen achter de computer, dan hoef je het niet te delen. Dan kun je makkelijker spelletjes doen die je zelf leuk vindt." (leerlinge middenbouw)

Kortom, kinderen zitten thuis het liefst alleen achter de computer en gebruiken de computer het liefst voor het doen van spelletjes (ook leerspelletjes) en de oudste groep ook voor het onderhouden van hun sociale contacten. Met name de oudste kinderen doen thuis liever geen dingen die met school te maken hebben tenzij het niet anders kan, terwijl de jongere kinderen (onder- en middenbouw) het niet erg lijken te vinden om thuis dingen voor school te doen.

Meningen en ervaringen ten aanzien van het gebruik van de computer thuis

Gevraagd naar de mening over en ervaringen ten aanzien van het gebruik van de computer thuis dan valt op dat voor de jongste kinderen (onderbouw en middenbouw) de huidige situatie echt het vertrekpunt vormt en dat zij weinig abstract / out of the box kunnen denken (wel: wat vond je het leukste om te doen, niet: waarom vind je iets leuk of niet leuk of wat is er dan (niet) leuk aan). Naarmate kinderen ouder zijn, zijn zij beter in staat om ook op meer algemeen niveau hierover na te denken.

Het gros van de kinderen vindt het heel leuk om thuis te computeren. Gevraagd naar negatieve ervaringen moeten zij doorgaans even nadenken, omdat ze doorgaans niet heel ernstige/schokkende ervaringen hebben meegemaakt.

Negatieve ervaringen die kinderen noemen bij het gebruik van de computer thuis hebben, zeker bij de jongere groepen kinderen, met name te maken met de activiteit waarvoor ze de computer het meest gebruiken: het doen van spelletjes. Wat, met name de jongere kinderen (onderbouw en middenbouw), vervelend vinden bij het spelen van spelletjes is wanneer het spelletje niet past bij hun niveau (te makkelijk of te moeilijk), wanneer het hen niet lukt om het spelletje te spelen, als het te lang duurt voordat het werkt / is opgestart doordat het opstarten zelf (te) lang duurt of doordat ze eerst teveel tekst moeten lezen die ze niet goed begrijpen of waardoor ze te weinig tijd hebben om het spelletje daadwerkelijk te spelen. Hiernaast zien we dat spelletjes moeten passen bij het geslacht van kinderen: jongens vinden vooral 'jongensspelletjes' oftewel de wat meer agressieve spelletjes met vechten en actie erin leuk, terwijl meisjes dat maar niets vinden en vooral 'meisjesspelletjes' zoals het houden van virtuele huisdieren, het virtueel opmaken en aankleden van poppen et cetera willen doen. Hiernaast valt op dat oudere kinderen het niet (meer) leuk vinden om bij privé-gebruik van de computer leerspelletjes te doen, terwijl de jongere kinderen dat wel leuk vinden.

"Ik vind het heel stom als het spelletje niet doorgaat." (leerling onderbouw)

"Eerst vond ik een race spelletje Hawai race van spelletjes.nl best wel leuk, maar daar had ik heel vaak gewonnen dus toen vond ik het wel een beetje saaiig." (leerlinge middenbouw)

"Ik had van Barbie een puzzel gezien op de computer, daar kon je echt heel veel levels mee doen. Maar dat vond ik echt niet zo leuk want ik vond Barbie vroeger heel leuk maar nu niet meer." (leerlinge middenbouw)

"Ik doe heel veel microsoft en toen had ik een keer een soort ander programma dat daar een beetje op leek, maar dat is heel erg stom omdat je eerst dertig pagina's moet lezen voordat je iets kan doen en dat vind ik dus heel irritant. Je mag maar een uurtje op de computer en dan heb je pas twee dingen gemaakt." (leerling middenbouw)

"Een jongen houdt niet van meisjesdingen en andersom." (leerling middenbouw)

Naast deze ervaringen die specifiek verbonden zijn met het doen van spelletjes, hebben enkele oudere kinderen ook wel eens een negatieve ervaringen gehad van een geheel andere orde. Hierbij worden genoemd scheldpartijen op bepaalde sites (zoals habbo.nl), vreemden die opduiken tijdens het chatten / msn-en, of zaken als computervirussen, die de werking van een veilig gebruik van de computer belemmeren. Hiernaast geven oudere kinderen aan dat ze soms als ze voor huiswerk informatie voor een werkstuk zoeken via internet zoeken (bijvoorbeeld via google) dat niet kunnen vinden, wat zij frustrerend/ irritant vinden.

"Er is zo'n site, habbo.nl daar zijn alleen maar vreemden. Dus daar zie je wel heel vaak niet normale dingen, er wordt gescholden en ruzie gemaakt. Dan ga ik meestal weg." (leerling bovenbouw)

"Als je dingen voor je werkstuk moet opzoeken en het lukt niet, dan vind ik het stom als je het niet kan vinden." (leerling bovenbouw)

Toezicht op gebruik van de computer thuis

Wat betreft de wijze waarop ouders toezicht houden op hun kroost, verschilt de mate waarin dit gebeurt tussen de jongste en de wat oudere kinderen, en daarbinnen tussen ouders onderling. Bij de jongste kinderen zitten ouders vrijwel altijd naast het kind terwijl dat aan het computeren is. Bij de oudere kinderen (midden- en bovenbouw) houden alle ouders op onopvallende wijze een oogje in het zeil door af en toe langs te lopen om te kijken waar het kind mee bezig is.

Hiernaast geeft ongeveer de helft van de ouders aan afspraken te hebben gemaakt met het kind over wat het kind wel en niet op de computer mag doen, binnen deze kaders mogen kinderen gedeeltelijk tot grotendeels zelf bepalen welke websites zij bezoeken. Niet verrassend vinden ouders zelf met name leerzame sites, die kindvriendelijk en overzichtelijk zijn en geen geweld bevatten het beste voor hun kind. De favoriete sites van ouders voor hun kind komen grotendeels overeen met de sites die kinderen volgens hen het vaakst bezoeken.

Ongeveer de helft van de ouders gaat qua toezicht wat verder dan het maken van afspraken met het kind alleen. Zo gebruiken sommigen internetfilters, controleren af en toe de internetgeschiedenis en/of gaan af en toe even naast het kind zitten tijdens het computeren. De wat oudere kinderen hebben dus binnen bepaalde kaders behoorlijk wat vrijheid en dit ervaren ze zelf ook zo. Tegelijkertijd kennen ze zelf (ook dankzij de afspraken die ze met hun ouders hebben gemaakt) goed de grenzen en zijn ze zich (met name de oudste kinderen) sterk bewust van 'de gevaren' waarbij ze met name denken aan virussen, hackers, 'enge mensen'/ vreemden, mensen die scheldwoorden gebruiken. Kinderen proberen om niet met dergelijke gevaren in aanraking te komen en melden het aan hun ouders wanneer ze er onverhoopt toch mee in aanraking zijn gekomen. Bijvoorbeeld: wanneer er tijdens het chatten een vreemde opduikt in de chatbox, hebben kinderen met hun ouders afgesproken dat ze in dat geval de vreemde weren door deze te 'blocken' en hun ouders erbij roepen. En in geval van het gebruik

van scheldwoorden op bepaalde sites / chatboxen (zoals habbo.nl), dan houden kinderen zich aan de afspraak om deze site direct te verlaten.

"Ik doe soms zelf de computer aan, soms doet mamma dat. Er is altijd iemand bij mij, mamma of mijn zus." (leerlinge onderbouw)

"Mijn ouders kijken heel vaak bij mij want ik doe ook sommige dingetjes van school bijvoorbeeld klokkijken en de dingetjes van rekenen en taal." (leerlinge middenbouw)

"Mijn vader en moeder kijken niet echt heel veel bij mij. Wel als ik woordjes moet doen, dan moeten ze wel kijken, anders kijk ik af en dat mag niet." (leerlinge middenbouw)

"Ze kijken best vaak want ik doe best wel moeilijke dingen op de computer en dan kunnen ze natuurlijk heel vaak helpen als ik in de knoei raak doordat er virussen vrijkomen en dat soort dingen. Dat is een keer gebeurd en toen deed de muis niks meer. Dan moet je hem meteen uitdoen en mijn vader was er net op tijd. Soms ga je ook hele domme dingen downloaden zoals een abonnement terwijl je dat niet wilt. Dan wordt er zomaar iets geladen. Ik moet het dan altijd wegstappen voor de zekerheid." (leerling middenbouw)

"Er zijn sites die ik niet mag doen, verder mag ik gewoon op heel internet." (leerlinge middenbouw)

"Er zijn ook sites die ik niet mag doen maar die weet ik zelf niet. Die komen zomaar binnen en dan klik ik het gewoon weer weg." (leerling middenbouw)

"We hebben er niet echt afspraken over. Mijn moeder zegt dat er wel een oogje in het zeil wordt gehouden, ze loopt af en toe langs en sommige sites zijn geblokt." (leerlinge bovenbouw)

"Op msn kijkt mijn moeder wel met wie ik allemaal zit. Ik ga zelf niet op vieze sites. Als ik wel rare dingen zie ga ik weg." (leerlinge bovenbouw)

Waar de oudere kinderen dus binnen bepaalde kaders behoorlijk wat vrijheid hebben, is dat bij de jongste kinderen veel minder het geval: vrijwel alle ouders zitten naast het kind wanneer dit aan het computeren is en houden zo nauw een vinger aan de pols bij wat het kind doet op de computer.

2.2 Gebruik van ICT binnen de klas

2.2.1 Gebruik van ICT binnen de klas door leerlingen

Algemeen

Het gebruik van ICT binnen de klas hangt duidelijk samen met de leeftijd van de kinderen en de groep waar ze in zitten: naarmate kinderen ouder zijn wordt meer en op meer verschillende wijzen gebruik gemaakt van de computer en krijgen kinderen daarin ook meer vrijheid en verantwoordelijkheid. Het gebruik van de computer is dus afgestemd op de ontwikkelingsfase waarin kinderen zich bevinden.

Overigens zien we bij alle groepen terug dat hoewel het gros van de kinderen computeren als leuk ervaart en het graag wil doen, dit niet voor alle kinderen geldt. Hierbij speelt geslacht een

rol: degenen die minder graag willen computeren zijn vaker meisjes dan jongens. Wellicht heeft dit ook te maken met de constatering van docenten dat jongens door de bank genomen wat handiger zijn in het gebruik van computers dan meisjes, jongens hebben er meer feeling mee.

"De meesten vinden het wel leuk, maar niet allemaal. Het zijn vooral meisjes die liever in de klas blijven zitten dan te gaan computeren. Jongens zijn wat handiger, meisjes zijn er over het algemeen nog niet zoveel mee bezig." (docenten middenbouw)

"Het zijn eerder meiden die terughoudend zijn, jongens duiken er op!" (docente bovenbouw)

Op school geven kinderen er doorgaans de voorkeur aan om alleen achter de computer te zitten, omdat ze dan niet op elkaar hoeven te wachten en omdat het praktisch (vanwege de ruimte) vaak prettiger is om alleen achter de computer te zitten. Met name de oudere kinderen vinden het bij sommige vakken wel wat prettiger om met zijn tweeën achter de computer te zitten, zoals met taalvakken en het opzoeken van informatie omdat ze dan met elkaar kunnen overleggen en van elkaar kunnen leren. Bij deze laatste twee activiteiten stimuleren docenten ook wat vaker het in tweetallen werken achter de computer, maar verder laten ze kinderen er vrij in.

"Met zijn tweeën is een beetje saai, je kan minder zelf doen." (leerling bovenbouw)

"Er is meestal ook een beetje weinig ruimte. En als je een werkstuk moet maken is het moeilijk overleggen." (leerling bovenbouw)

"Ik doe het liever alleen, omdat ik anders moet wachten." (leerlinge bovenbouw)

"Met taal moeten we soms samen achter de computer, dat vind ik dan wel leuk, dan kan je met elkaar goed overleggen. Soms snap je het dan niet en de ander wel" (leerlinge bovenbouw)

Gebruik van ICT binnen de klas bij de onderbouw (groep 1,2,3)

Zo wordt bij de allerjongste kinderen (groep 1,2,3) doorgaans niet structureel maar incidenteel gebruik gemaakt van de computer in de klas. Er zijn tussen de 2 en 4 computers in de klas. Leerlingen mogen in hun vrije ruimte educatieve 'leerspelletjes' doen, gericht op taal- en rekenonderwijs. Tevens worden achterstandsleerlingen aangespoord om op de computer (extra) taal- en /of rekenoefeningen te doen. Voor voorlopers wordt de computer niet actief ingezet, maar kinderen die verder zijn, willen vaak zelf computeren.

"Op school doen we sommen en ook woordkasteel: daar moet je woorden intoetsen en kan je winnen." (leerling onderbouw)

"Bij ons is het redelijk vrijblijvend, het zijn steeds dezelfde kinderen die willen computeren, sommigen zijn er gewoon nog niet aan toe en er nog niet in geïnteresseerd." (docente onderbouw)

"Mijn kinderen gebruiken schatkist en leeskasteel, daar kunnen ze altijd achter gaan zitten. Soms doe ik er een prentenboek op, mogen ze zelf kiezen met een meerkeuzebord." (docente onderbouw)

"Ze mogen nu vrijblijvend, ik spreek het niet af behalve als er een taal- en rekenachterstand is." (docente onderbouw)

"De voorlopers kiezen zelf vaak al voor de computer, zoeken zelf al een verandering, je hoeft ze niet te sturen. Wel er op letten dat ze ook juist andere dingen doen." (docente onderbouw)

"Ik zet de computer niet doelgericht in bij kleuters, ik wil het niet forceren. Laat ze maar lekker snuffelen, ze krijgen er later genoeg meer te maken." (docente onderbouw)

Dit gebeurt doorgaans in afgeschermdde leeromgevingen waar bepaalde programma's zoals 'leerkasteel' toegankelijk zijn voor kinderen via pictogrammen / icoontjes. In deze veilige omgeving kunnen kinderen over het algemeen niet op het internet. Docenten hebben ervaren dat als kinderen hier wel op kunnen, dat dikwijls tot problemen leidt omdat er dan veel schermen tegelijkertijd open staan wat voor kinderen erg onduidelijk is. De docenten proberen op enige afstand (de computers staan soms op de gang) zelf zicht te houden op wat de kinderen doen op de computer.

"Bij ons kunnen ze niet het net op om een spelletje te zoeken, ze kunnen wel zelf hun programma's kiezen. Het is echt gericht op taal en reken onderwijs." (docente onderbouw)

"Ze klikken echt alleen op icoontjes die wij hebben ingesteld." (docente onderbouw)

"Ik vind het fijn dat de kinderen niet op internet kunnen. Dan zouden ze iets gaan downloaden en hebben ze dat niet door enzovoorts." (docente onderbouw)

Overigens maken docenten binnen deze groep onderscheid tussen groep 1,2 en groep 3: groep 3 gaat echt al serieuzer naar school en het accent wordt daarbij al wat meer gelegd naar echt 'leren' zoals leren schrijven.

Gebruik van ICT binnen de klas bij de middenbouw (groep 4,5,6)

In de middenbouw is de computer een stuk meer structureel ingebed in de lessen/klas dan bij de onderbouw en maken kinderen er intensiever gebruik van. Er zijn tussen de 3-5 computers in de klas, waarnaast op soms nog een apart school computerlokaal met circa 15 computers zo nu en dan beschikbaar is.

De frequentie waarmee leerlingen de computer gebruiken wisselt, meestal is het meerdere keren per week, ongeveer 10 minuten per keer. Leerlingen mogen de computer tijdens de lessen uitsluitend benutten voor activiteiten in het kader van lessen, zoals het oefenen van rekenen (tafels oefenen, Andasoft), spelling (bijvoorbeeld via Taalactief), aardrijkskunde (geobas), lezen (van bijvoorbeeld flikskrantjes), het opzoeken van informatie voor werkstukken. Soms worden er ook digitale toetsen afgenomen en sommige docenten laten kinderen via smartboards naar bijvoorbeeld school tv kijken. Spelletjes doen tijdens de lessen is dus uit den boze, wel mogen kinderen op sommige scholen spelletjes doen in de pauze als zij dan binnenblijven. Bij een docent mogen alle kinderen op vrijdagmiddag een uurtje via de Kennisnet Kidsportal vrij spelletjes spelen, mits ze alle taken voor de betreffende week af hebben.

"Bij mij mogen we alleen spelletjes op de computer doen als het slecht weer is buiten of met overblijven. En als je gewoon in de klas zit dan moet je toetsen doen en dan moet je de juf gaan roepen." (leerlinge middenbouw)

"Op school doe ik meer rekenen en taal en dat soort dingen. Tafels oefenen." (leerlinge middenbouw)

"Op school maak ik toetsen. En ik kijk op schooltv, ik kijk dan ook filmpjes van nieuws uit de natuur en op school doe ik altijd ook rekenen en maatwerk rekenen" (leerling middenbouw)

"Wij doen taal en rekenen en soms wel eens spelletjes." (leerlinge middenbouw)

"Wij mogen rekenenland doen een soort rekensite waar je moet rekenen. En we doen ook heel vaak Word, dan doen we verhalen schrijven." (leerlinge middenbouw)

"Wij doen altijd Taalactief, je moet woordjes intypen en daar krijg je een cijfer voor." (leerlinge middenbouw)

"Wij krijgen op school ook een soort computerles en dat is heel handig want dan leer omgaan met virussen." (leerling, middenbouw)

Er is niet een vaststaand proces/ structuur voor het computergebruik, zo wordt er bijvoorbeeld - op een uitzondering na - geen gebruik gemaakt van lijsten met indelingen wanneer wie voor wat achter de computer mag. Het hangt meer van het vak af, van de ontwikkeling van kinderen zelf en van de behoeften van kinderen. Zo zorgen docenten bij spellingtaken en soms bij rekentaken op de computer dat iedereen aan de beurt komt en bij toetsen houden leraren een lijstje bij, terwijl dit bij andere taken weer anders is: dan moeten kinderen eerst de normale taken afhebben voordat ze op de computer mogen. De 'reguliere' leerlingen hebben voor de overige vakken redelijk wat vrijheid in hun keuze om al dan niet op de computer te gaan: zodra ze hun dagtaak klaar hebben en geen achterstanden hebben, mogen ze op de computer. Hiernaast wordt de computer in de middenbouw specifiek ingezet om kinderen die ergens zwak in zijn extra oefening te geven (bijvoorbeeld tafels) en/of om de goede leerlingen te belonen / extra uit te dagen door hen op de computer een moeilijkere oefening te laten doen of een klein werkstukje te laten maken (en hiervoor plaatjes te laten zoeken op het internet).

"We hebben 3 computers in de klas, op eentje staat spelling, op eentje aardrijkskunde en op eentje rekenen en dan hangt er een aparte lijst voor aardrijkskunde rekenen of spelling. Bij Geobas mag je niet zelf kiezen wat je doet want dan moet je perse Noord-Holland doen." (leerling, middenbouw)

"Als ik reken dan moet ik ook op de computer, dan heb ik een soort van website en dan moet ik ook leren van sommen en dan heb je ook toetsen en rekenen." (leerlinge middenbouw)

"Bij ons is het zo, als je klaar bent met rekenen, mag je rekenen op de computer. Bij spelling proberen we sowieso om alle kinderen op een dag aan de beurt te laten komen." (docente middenbouw)

"Kinderen die zwak zijn in rekenen, moeten bijvoorbeeld vaker tafels oefenen op de computer." (docente bovenbouw)

"Ze zijn redelijk vrij, behalve met toetsen, dan heb ik echt een lijstje. Als een kind klaar is met zijn dagtaak mag het op de computer. Op zich mogen ze het redelijk zelf weten tenzij ze ergens zwak in zijn." (docent middenbouw)

"We gebruiken de computer als stimulerend, bijvoorbeeld een jongen met ADHD of een jongen met autisme, als die zich goed gedraagt, mag hij 10 minuten op de computer. Maar ook voor de intelligentere kinderen, die mogen moeilijker opdrachten op de computer doen." (docent middenbouw)

Net als in de onderbouw, gebeurt het computeren doorgaans in een afgeschermd, veilige omgeving waarbinnen elk kind zijn eigen startpagina heeft. Kinderen kunnen niet zomaar op internet, zij mogen wel af en toe op internet maar dan het uitsluitend met toestemming van de docent en voor het zoeken van informatie voor een werkstuk. Een van de docenten geeft zelf aan dat kinderen bij haar alleen op internet mogen nadat ze een door hun ouders ondertekend toestemmingsformulier hebben ingeleverd. In de meeste gevallen gebruiken ze bij het online zoeken naar informatie de zoekmachine google; bij een enkeling wordt de zoekmachine Davindi op Kennisnet gebruikt. De computers in het klaslokaal staan altijd in het zicht van docenten, die zo toezicht kunnen houden. In geval er hiernaast wordt gecomputerd in een andere ruimte, wordt daar gesurveilleerd door een collega of een 'computer moeder'. Docenten benadrukken nut en noodzaak van toezicht hierop, omdat het anders mis kan gaan: kinderen bezoeken per abuis verkeerde sites (bijvoorbeeld sexsites) of whizzkids gaan enthousiast muziekbestanden downloaden en nemen zo virussen mee.

"Op school mag je niet op internet. Alleen als de juf zegt dat je mag. Daar mag je alleen van school de foto's kijken als we ergens geweest zijn." (leerlinge middenbouw)

"Je mag bij ons wel plaatjes zoeken voor je werkstuk. Dat doen we dan via kennisnet of via google maar je moet eerst vragen wat je gaat opzoeken. De computermeester die weet bijna alles. Welke sites goed zijn voor jou en voor je werkstuk." (leerling middenbouw)

"Ik heb de computers zo neergezet dat ik er oog op kan houden wat ze aan het doen zijn." (docent middenbouw)

"In het verleden is het wel eens misgegaan, ze kwamen toen op sites waar ze niet op hadden moeten komen, of waren muziek aan het downloaden. Dat wordt nu strenger gecontroleerd." (docent bovenbouw)

Gebruik van ICT binnen de klas bij de bovenbouw (groep 7,8)

In het primair onderwijs neemt de computer de meest prominente plaats in bij de bovenbouwgroepen. Het aantal computers dat per klas beschikbaar is, is vergelijkbaar met het aantal computers dat in de middenbouwklassen beschikbaar is: tussen de 3-6 computers per klas. Soms is er hiernaast nog een apart computerlokaal dat gedeeld wordt met andere klassen. De frequentie waarmee leerlingen de computer gebruiken varieert, meestal is het meermaals per week en dan circa 20 minuten per keer. Bovenbouwleerlingen maken intensiever gebruik van de computer dan middenbouwleerlingen. Net als in de middenbouw, hebben kinderen een persoonlijke startpagina en mogen zij de computer op school hoofdzakelijk gebruiken voor lesgerelateerde activiteiten, zoals het oefenen van spelling, het oefenen van rekenen (via bijvoorbeeld Rekenweb, rekenrijk, breukentrainer), aardrijkskunde (blauwe planeet, natuur uniek), het opzoeken van informatie voor werkstukken (onder andere via Webquests.nl, jeugdbieb.nl). Pas wanneer de dag- of weektaken en de taken op de computer klaar zijn, wordt sporadisch toegestaan dat kinderen spelletjes spelen op de schoolcomputer(s).

"Op school doen we spelling en rekenen en zo. Als je klaar bent met je werk mag je soms wel eens spelletjes doen." (leerlinge bovenbouw)

"In de klas doen we alleen sommen, geen spelletjes." (leerlinge bovenbouw)

"Voor taal gebruik ik de computer en voor werkstukken. Bij taal moet je woorden intypen en voor je werkstuk moet je je hoofdstukken intypen in het net. Ik zoek dan ook wel dingen op via google." (leerling bovenbouw).

"Leerlingen gebruiken de computer voor taalopdrachten, spelling, rekenweg, informatie opzoeken en het maken van powerpoints voor spreekbeurten." (docent middenbouw)

"We doen rekenweb, breukentrainer, topografie, Engels, remediërend flits, maatwerk, informatie opzoeken etc." (docente bovenbouw)

"Spellingszwakke kinderen krijgen bijvoorbeeld extra opdrachten." (docente bovenbouw)

Het computergebruik verloopt in de bovenbouw, net als in de middenbouw, niet echt gestructureerd, uitgezonderd het vak spelling, waar het maken van opdrachten op de computer een vast en verplicht onderdeel van de lesstof (Taaljournaal) is. Bij andere vakken wordt de computer meer als ondersteuning / aanvulling wordt ingezet: zo oefenen kinderen dan bijvoorbeeld rekensommen via rekenweb en/of zoeken via google informatie voor hun werkstuk en/of oefenen met het maken van een PowerPoint presentatie. Op deze wijze wordt de computer dus ingezet voor alle leerlingen. Hiernaast geven docenten aan dat de computer voor hen een handig hulpmiddel is om extra aandacht te besteden aan zwakkere leerlingen (bijvoorbeeld door hen extra oefeningen te laten doen en door speciale programma's aan te bieden aan bijvoorbeeld kinderen met dyslexie) en het belonen/uitdagen van voorlopers door het aanbieden van moeilijkere taken op de computer. Op scholen die meer gericht zijn op individueel onderwijs, zoals Montessori, lijkt dit nog wat meer aan de orde te zijn dan op scholen die zich meer richten op klassikaal onderwijs.

Ook bij de bovenbouw wordt niet structureel gebruik gemaakt van lijsten, alleen bij bepaalde vakken. Leerlingen zelf merken op dat hierdoor soms een 'wie het eerst komt, wie het eerst maalt' situatie ontstaat waardoor sommige kinderen niet of minder op de computer kunnen omdat deze bezet is, door veelal telkens dezelfde leerlingen. Docenten geven echter aan dat zij in de gaten houden dat iedereen aan de beurt komt.

"Als je echter de computer mag is het altijd een stormloop, daarom zitten wij er niet zo vaak achter, want het maakt me niet zoveel uit. Het zijn vaak dezelfde die altijd het snelst klaar zijn. Soms mag je maar 10 minuten, zodat iedereen kan." (leerlinge bovenbouw)

"Als je klaar bent met je taken moet je op de computer taal en rekendingen doen." (leerling bovenbouw)

"Voor spelling hebben we een lijst en omstebeurt als je klaar bent, mag je op de computer." (leerlinge bovenbouw)

"Bij ons stormt iedereen naar de computer en we hadden eerst ook een lijst, maar nu niet meer omdat kinderen zich er niet aan hielden. Er zitten heel vaak dezelfde kinderen achter de computer. Maar als we een belangrijk project hebben mogen we soms ook in de koffiekamer op de computer" (leerlinge bovenbouw)

"We hebben niet echt een vast programma. Als ze vrij zijn kunnen ze erachter." (docent bovenbouw)

"Ik plan zeker twee keer per week. Kinderen noteren het op de planning en ik zie aan het eind van de dag wat ze gedaan hebben." (docente bovenbouw)

"We hebben een digitale vorm van Rekenrijk. Sommige kinderen zijn motorisch niet zo goed als de rest, zij kunnen bijvoorbeeld niet zo netjes schrijven. Voor hen kiezen we dan vaker een digitale vorm, dat is ook makkelijker controleerbaar." (docent bovenbouw)

In de beleving van kinderen is niet alleen het computergebruik op school weinig gestructureerd, maar geldt dit ook voor het toezicht door docenten op het gebruik van de computer. Dit beeld lijkt overeen te komen met het beeld dat docenten zelf schetsen. Zij geven aan wel degelijk toezicht te houden, maar inderdaad niet op zeer strikte en/of opvallende wijze. Zo houden docenten op afstand in de gaten wat kinderen op de computer doen, wat mogelijk is doordat de computers staan altijd in het zicht van de docenten staan. Verder lopen docenten langs en checken sommigen de geschiedenis zo nu en dan. Van een beveiligde omgeving en/of internetfilters maken docenten, ondanks de wensen van ouders, bewust geen gebruik omdat zij hebben ervaren dat de filters eerder averechts en belemmerend werken. Docenten laten kinderen redelijk vrij in het opzoeken van informatie, kinderen moeten wel eerst toestemming vragen om op internet te mogen en gebruiken dan vooral google om informatie te zoeken. Hierbij maken docenten soms wel eens een voorselectie van geschikte sites bij een bepaald lesthema, niet vanuit veiligheidsoogpunt maar meer omdat kinderen volgens docenten anders overspoeld worden met informatie. Dat docenten over het algemeen genomen dus niet erg strikt toezicht houden, is een bewuste keuze die is ingegeven door het besef dat leerlingen op een gegeven moment verantwoordelijk moeten leren omgaan met internet en moeten leren om zelf de juiste en veilige informatie te selecteren. Te strikt toezicht houden en hen teveel afschermen draagt volgens docenten niet bij aan het ontwikkelen van dit bewustzijn en deze vaardigheden.

"Achter in de klas heb je zicht op de computers. Als ze in een openbare ruimte zitten staat de deur open en ga ik regelmatig even kijken." (docent middenbouw)

"Ze mogen niet in de pauze op de computer als ik weg ben." (docente bovenbouw)

"De leraar loopt soms een beetje langs, zo van wat zijn jullie aan het doen?" (leerlinge bovenbouw)

"We hebben zelf een informatieve poster gemaakt met websites, om te helpen selecteren zodat ze niet overspoeld worden met informatie want dat kan demotiverend werken." (docente bovenbouw)

"Ze mogen op internet, google of davindi met toestemming van de docent." (docent bovenbouw)

"We hebben het er vaak over, er zijn heel duidelijke afspraken. Als iets niet geschikt is voor kinderen moeten ze dat melden aan de leerkracht. Dit is een of twee keer gebeurd, verkeerde sites, ze zijn netjes weggeklikt en we hebben er in de klas over gepraat." (docent bovenbouw)

In lijn hiermee, geeft een deel van de bovenbouwdocenten dan ook aan meer aan 'preventie' en bewustwording dan aan controle te doen door van te voren duidelijke afspraken met kinderen te maken over hoe om te gaan met internet en wat daarin wel en niet mag en waarom, en hier ook regelmatig op terug te komen in de les. Op verkeerd gebruik van de

computer staan ook 'sancties': enkele docenten geven aan dat kinderen in zo'n geval een tijd niet op de computer mogen. Soms is zo'n incident een aanleiding om het thema extra onder de aandacht te brengen bij leerlingen.

"Als ze iets opzoeken wat niet mag, mogen ze een tijd niet. Ik kijk af en toe de internetgeschiedenis na." (docente bovenbouw).

"We hebben bewust niet gekozen voor internetfilters. Dit is met ouders besproken. Je hebt er meer hinder van dan profijt. Je kan kinderen beter de verantwoordelijkheid geven en leren hoe ermee om te gaan. We hebben een thema avond gehad, laten zien wat er gebeurt als je filters aanzet, dan is er haast niets meer mogelijk. En een krant op tafel gelegd: je bent gewend over van alles heen te kijken, maar pas als je daarop focust. Dat leren we aan kinderen. En doe trouwens teletekst maar eens aan, mogelijkheden...." (docent bovenbouw)

Docenten hebben over het algemeen goede ervaringen met de mate waarin ze leerlingen vrijheden en verantwoordelijkheden geven ten aanzien van het gebruik van internet. Dit komt overeen met wat oudere kinderen zelf aangeven: zij zijn zich bewust van de gevaren van internet en kennen hun verantwoordelijkheden ten aanzien hiervan.

2.2.2 Gebruik van ICT binnen de klas door docenten

ICT-vaardigheden van docenten

Bij het gebruik van de computer door docenten valt op dat er verschillen zijn in de ICT-vaardigheden van docenten en daarmee verbonden de mate waarin ze ICT zelf gebruiken. De meerderheid kan goed uit de voeten met ICT, maar enkele docenten, met name de wat oudere docenten, geven aan soms wat moeite te hebben met het gebruik van ICT (in de klas). Zij kunnen de mogelijkheden en toepassingen die ICT biedt niet altijd snel / in voldoende mate doorgronden en zich eigen maken waardoor zij wel eens het gevoel hebben niet alles eruit te halen wat erin zit. Een enkele docent heeft daarom ter ondersteuning zelfs een 'computermoeder'.

"Ik liet ze eerst niet achter de computer vanwege een beetje onwennigheid van mezelf. Ik wist niet welke programma's. Het was een drukke klas, ik had het moeten bestuderen en erin moeten investeren. (docent onderbouw)

"Ik ben erg slecht in computers, dat komt ook wel omdat ik wat ouder ben en er niet heel goed mee overweg kan. Om dat op te heffen maak ik gebruik van een computerouder." (Docente middenbouw)

Werking van aanwezige ICT in de klas

Hiernaast blijkt dat de aanwezige ICT op school lang niet altijd naar behoren functioneert, zo geven docenten aan dat computers vastlopen en/of dat de netwerkverbinding van het digitale schoolnetwerk niet werkt waardoor allerlei programma's niet werken. Sommige docenten laten bepaalde programma's op de computers zelf zetten, zodat deze ook los van het netwerk toegankelijk zijn.

"Soms loopt de computer vast omdat wij niet zo gemoderniseerd zijn. Soms denk ik hoe heb je dat voor elkaar gekregen?" (docent onderbouw).

"Wij hebben een school e-netwerk. Dat werkt afschuwelijk. Geen netwerkverbinding of pakt programma's niet. Dan kan je ook niet in word etc." (docente bovenbouw)

"Sinds de zomervakantie hebben we een nieuw systeem van Station. Er zijn veel opstartproblemen." (docent bovenbouw).

"Wij hebben ook een netwerk, een waardeloos systeem. Veel programma's werkten niet. Nu zijn we die er zelf maar aan het opzetten, rekenweb, webquest, spelling." (docente bovenbouw)

Gebruiksdoelen/functies van ICT binnen de klas en buiten de klas ter voorbereiding op lessen

De docenten van alle groepen gebruiken de computer en internet voor het voorbereiden van lessen, waarbij opvalt dat het merendeel dit bij voorkeur thuis doet dan in de klas omdat ze daar meer rust hebben. Bij het opzoeken van informatie werken ze thematisch, startpunt van de informatieverzameling is vaak de zoekmachine google en via de links en verwijzingen die ze daarop vinden, komen ze vaak op sites terecht die informatie bevatten over het thema waar ze naar op zoek zijn. Hiernaast gebruiken ze diverse, niet-Kennisnet, sites. Hierbij noemen onderbouwdocenten als voorbeelden kleutergroep.nl, jufsanne.nl, jufjanneke.nl; middenbouwdocenten geven als voorbeeld digischool.nl, speelzolder.nl, leerwereld.nl en noemen docenten van de bovenbouw onder meer beeldbank, netwise, leerkracht.nl. Via het gebruik van internet verkrijgen docenten voldoende informatie ter voorbereiding van hun lessen, soms zelfs letterlijk meer dan voldoende: docenten vinden een nadeel van het gebruik van internet dat je, als je niet selectief genoeg bent, het risico loopt overspoeld te worden met informatie.

"Ik gebruik de computer bij lesvoorbereiding, werk hierbij thematisch. Je gaat kijken wat is er, vaak gewoon via google en met de internetverwijzingen kun je wel het een en ander." (docente onderbouw)

"Ik zoek de laatste tijd veel meer op internet in plaats van mijn eigen boeken, alle ideeën van iedereen staan op internet." (docente onderbouw)

"Je moet wel echt selectief zijn, soms is het echt peuter in plaats van kleuter bijvoorbeeld." (docente onderbouw)

"Ik zit rustiger thuis dan dingen op te zoeken op school." (docente middenbouw)

"Echt info opzoeken voor de les doe ik ook thuis." (docente bovenbouw)

"Voor het voorbereiden van lessen gebruik ik beeldbank, google en leerkracht.nl" (docente bovenbouw)

Naast voor het verzamelen van informatie ter voorbereiding van de lessen, gebruiken docenten de computer ook voor communicatie met collega's en met ouders, voor het volgen van de vorderingen van kinderen (per kind kunnen ze zien hoe ver het kind is met de digitale oefeningen voor de betreffende vakken), voor het maken van digitale rapporten (die ze digitaal invullen en vervolgens uitprinten), soms voor het beheren van de schoolwebsite of het maken van een digitale schoolkrant.

"Wij gebruiken het ook om te mailen met collega's onderling en we mailen met ouders, zo is het heel makkelijk om direct contact te hebben met ouders." (docente onderbouw)

"We hebben pluspunt helemaal gedigitaliseerd. Je hebt zo precies inzicht in wat leerlingen doen en hij geeft gelijk de werkbladen erbij en zet oefeningen klaar voor leerlingen." (docente middenbouw)

"De toetsen, de resultaten worden ingevoerd, dan draaien we grafiekjes uit en bespreken dat met de ouders." (docente middenbouw)

"We hebben digitaal rapporteren. Dan krijg je op de computer het hele rapport van het kind, dat vul je in en je print het uit." (docent middenbouw)

"Het leerlingvolgsysteem zit op de computer, werk van kinderen administreren." (docente bovenbouw)

"Eigenlijk heel veel: leerlingvolgsysteem, evaluatieprogramma, e-mail contact, digitaal rapporteren." (docente bovenbouw)

"Ik bekijk de actiebladen, het werk van kinderen en beheer de schoolwebsite." (docent bovenbouw)

Gebruik en waardering van digitale schoolborden in de klas

In alle drie de groepen van docenten die we hebben geïnterviewd, beschikt circa een derde van de docenten reeds over een digitaal schoolbord (smartboard). Anderen zijn geïnteresseerd in de gebruiksmogelijkheden van digitale schoolborden en/of zijn zich aan het oriënteren met het oog op een mogelijke aanschaf hiervan.

Over digitale schoolborden zijn docenten enthousiast, een digitaal schoolbord heeft in hun ogen duidelijk meerwaarde ten opzichte van een krijtbord. Deze meerwaarde is gelegen in de multimediale en interactieve mogelijkheden die een digitaal schoolbord biedt, waardoor het ook daadwerkelijk mogelijk is om dingen voor kinderen te visualiseren.

"Een digitaal schoolbord is prachtig, je kunt alles. Het is echt een feestje." (docent onderbouw).

Ik denk dat het heel veel voordeel heeft voor kinderen dat het visueel wordt gemaakt, daar hebben ze veel baat van omdat ze het zelf niet altijd zo goed kunnen visualiseren." (docente middenbouw)

"Dit is zo schitterend! Nu heb je beeld, geluid en zorgvuldig gekozen informatie van de leerkracht." (docent bovenbouw)

"Het verrijkt je lessen enorm, je kunt filmpjes laten zien en programma's op alle vakgebieden." (docent bovenbouw)

Docenten die over een digitaal schoolbord beschikken gebruiken het allemaal met name voor het tonen van filmpjes (Teleblik wordt hierbij vaak genoemd) en het toelichten van de bedoeling van bepaalde opdrachten. Docenten van de onderbouw gebruiken het hiernaast vooral om kinderen te leren 'spelen met techniek', bijvoorbeeld door hen samen een grote tekening te laten maken. Overigens willen zij voor de allerkleinsten het traditionele krijtbord wel graag behouden. Docenten van de midden- en bovenbouw gebruiken digitale schoolborden ook om lessen klassikaal te laten afspelen, om woorden of sommen te laten zien en om bijvoorbeeld het ruimtelijk inzicht te oefenen.

"Wij hebben een smartboard en laten veel filmpjes zien." (docente onderbouw)

"Ik laat via Teleblik filmpjes zien, en typ woordjes of sommen voor. De methodes staan er ook allemaal op, je kan de lessen gewoon laten afspelen. Het is een touchscreen, maar ik ben het allemaal nog een beetje aan het ontdekken." (docent middenbouw)

"Bijvoorbeeld op het Freudental instituut heb je ruimtelijk inzicht oefeningen, waarbij je kinderen blokjes van alle richtingen kunt laten zien en ermee kunt oefenen." (docent bovenbouw)

"Op een digibord kan je heel handig filmpjes laten zien." (docente bovenbouw)

Over het algemeen zijn docenten dus redelijk tevreden over de huidige situatie, met name de komst van het digitale schoolborden vinden zij een verrijking van de lessen.

3. Wensen en behoeften voor een veilige digitale leer- en speelomgeving

3.1 Wensen en behoeften van leerlingen

Leerlingen is gevraagd naar hoe hun 'droomcomputer': hoe ziet deze eruit en wat moet deze volgens hen allemaal kunnen?

Hoe ouder de kinderen, hoe beter en concreter zij deze vraag kunnen beantwoorden.

Zo gaan de jongste kinderen (groep 1,2,3) bij het beantwoorden van deze vraag vooral uit van wat ze nu het leukst vinden om te doen: het spelen van spelletjes. Voor wat betreft hun wensen bij een droomcomputer komen zij dan ook niet veel verder dan het noemen van een aantal spelletjes die op deze computer moeten staan. Hierbij zijn een aantal spelletjes die zowel jongens als meisjes leuk vinden, zoals spelletjes met blokken en/of ballen, spelletjes waarmee je punten kan verdienen en kleurplaten/digitale tekeningen maken. Hiernaast zijn er een aantal spelletjes die specifiek door jongens worden genoemd: echte jongensspelletjes zoals Batman, Mario, een auto maken, pokeman, een spel met een spinnenweb. Evenzo zijn er enkele echte meisjespelletjes die specifiek door meisjes worden genoemd zoals het mooi maken van een paard, het mooi maken van een prinses, het verzorgen van huisdieren (petshops), poppenhuis.

De wat oudere kinderen (uit de midden- en bovenbouw) hebben een duidelijker beeld voor ogen van hun droomcomputer. Zij kunnen wat over de inhoud zeggen van hun droomcomputer en kunnen ook los van de inhoud een aantal wensen/eisen noemen waar hun droomcomputer aan zou moeten voldoen. Hierbij zien we dat kinderen de huidige situatie en onvolkomenheden/ verbeteraspecten daarin als uitgangspunt nemen. Belangrijke aspecten bij de ideale computer zijn *plezier/fun*, *personalisering/customisering*, *gemak*, *veiligheid* en – voor de oudste kinderen – *virtuele interactie/totaalbeleving*. De aspecten die worden genoemd borduren grotendeels voort op al bestaande mogelijkheden.

De ideale computer volgens midden- en bovenbouwkinderen:

- Bevat qua inhoud vooral spelletjes, zowel echte spelletjes als leerzame spelletjes op een leuke manier zoals rekenspelletjes waarmee je punten kunt scoren, als plaatjes voor werkstukken en je kunt er muziek op luisteren (*fun*).
- Is niet standaard, maar flexibel en gemakkelijk te personaliseren / customizen: qua look & feel (in kleur, achtergrond waar je bijvoorbeeld gemakkelijk je eigen foto's op kunt zetten, icoontjes etcetera) en qua inhoud (alles moet erop kunnen, je moet zelf kunnen kiezen) (*personaliseren/customizen/maatwerk*).
- Is snel, werkt altijd, heeft altijd stroom en loopt nooit vast zodat je nooit hoeft te wachten, met één druk op de knop zou alles moeten werken, kinderen kunnen dus direct hun favoriete spelletjes spelen en hoeven niet te wachten op het laden van een

spelletje via een dvd of internet en hebben ook direct toegang tot google – voor kinderen (*gemak*).

- Is veilig: alleen het kind kan op de computer met een persoonlijk wachtwoord, hiernaast zorgt de computer er automatisch voor dat er geen virussen of vreemden opkomen, mocht dit onverhoopts toch gebeuren dan zou de computer automatisch de ouders van het kind moeten inseinen zodat die te allen tijden op de hoogte zijn (*veiligheid*).
- google voor kinderen waarmee ze veilig en gemakkelijk plaatjes en spelletjes kunnen zoeken en die dan op hun eigen computer kunnen zetten (*gemak, veiligheid*).
- Is ook voor kinderen gemakkelijk mee te nemen (*gemak*).
- Biedt de mogelijkheid om helemaal op te gaan in spelletjes, in een virtuele wereld met behulp van een speciaal pak en een helm verbonden met de computer (*virtuele interactie/totaalbeleving*) (N.B. dit aspect is alleen genoemd door bovenbouwkinderen);
- Heeft een touchscreen en kan ook worden bediend met een pennetje in plaats van een muis of toetsenbord (*gemak*) (N.B. dit aspect is alleen genoemd door bovenbouwkinderen).

"Ik zou het makkelijk vinden als het niet zolang duurt. Dat hij niet zo lang een spelletje moet opladen en dat je geen CD-rom moet installeren want dat duurt altijd zo lang en ik hou niet zoveel van wachten" (leerlinge middenbouw)

"Ik zou een eigen account willen en dat je dan via internet google plaatjes kan zoeken of spelletjes en dat je die op je eigen kleine site-je kan zetten, waar je de achtergrond zelf van kan bepalen. Het moet iets makkelijker dan dat je dat normaal doet." (leerling middenbouw)

"Ik wou dat alle programma's dan allemaal goed werkten." (leerlinge middenbouw).

"Op mijn droomcomputer zou ik een spel willen waar je plezier aan hebt maar er toch van leert, een soort reken spellingsspel. En ik wil een kleine, maar wel goede computer die je makkelijk mee kan nemen en die je dan niet helemaal opnieuw hoeft aan te sluiten." (leerling middenbouw)

"Ik zou een soort msn willen, dat dan wel snel opgestart kan worden." (leerlinge middenbouw)

"Ik zou een computer willen die spraakgevoelig is." (leerling middenbouw)

"Je moet zelf je kleur kunnen bepalen, dat je zelf op de computer kan instellen wat voor kleur hij wordt. Iedereen zijn eigen gewillige computer." (leerling middenbouw)

"Ik wil in ieder geval geen moeilijke programma's er op hebben. Ik wil wel gewoon internet want dan kan je heel veel doen en office programma's." (leerling middenbouw)

"Dat internet in de computer is gebouwd, dat je het niet hoeft af te sluiten en te installeren." (leerling bovenbouw)

"Dat je een speciaal knopje hebt dat je computer een mini werd, dat je het achter in je rugzak mee kan nemen. Als je ergens heen moet met de trein ofzo is het niet zo zwaar als je lang moet lopen." (leerlinge bovenbouw)

"Ook wel iets handigs is als er een stroom generator inzit, dat ie zelf stroom kan maken, zichzelf oplaadt." (leerling bovenbouw)

"Dat je kunt chatten en misschien ook wel een filter dat je niet snel op sites komt waar virussen zitten. Dat ie die dan niet kan openen, dan hoef je er niet meer over na te denken." (leerlinge bovenbouw)

"Ik wil een zelfbedacht computerspelletje." (leerlinge bovenbouw)

"Ik wil wel zo'n ding dat je dan zelf in het spel terechtkomt, virtueel. Met een soort helm of pak, dat de computer precies voelt wat jij doet. Dit is meer voor thuis, niet in de trein!" (leerling bovenbouw)

"Het zou fijn zijn als je met een pennetje op je computer kon tikken zoals bij een digitaal schoolbord." (leerlinge bovenbouw)

"Een speciaal chipje dat als je dat erin stopt, je dan alle spelletjes die je wilt op een lijst krijgt wat je dan kan spelen. Je zet het vanaf internet op dat chipje, daarna staat het er altijd op en hoef je niet steeds zo'n hoesje mee te nemen maar alleen dat chipje, dan kan je niets vergeten." (leerlinge bovenbouw)

"Beveiliging is heel belangrijk. Dat je eerst een wachtwoord in moet typen en dat het dan alleen voor jou is." (leerlinge bovenbouw)

3.2 Wensen en behoeften van ouders

Ouders is gevraagd naar hun wensen en behoeften ten aanzien van een nieuwe website speciaal voor kinderen. Ideeën van ouders voor de content van deze nieuwe website zijn:

- een indeling naar onderwerp en leeftijd.
- mogelijkheid om informatie te zoeken voor werkstukken.
- educatieve elementen en opdrachten die stimuleren om (meer) te leren.
- maatschappelijke en culturele elementen (waarbinnen specifiek aandacht voor 'dingen uit de natuur' zoals planten en dieren).
- spelletjes.
- filmpjes.

Eisen die ouders aan deze website stellen zijn dat deze kindvriendelijk is en dus geen geweld en reclame bevat, educatief is, gemakkelijk te gebruiken is (eenvoudig, duidelijk, overzichtelijk) en veilig is (goed afgeschermd, geen of anders veilige links naar andere sites).

3.3 Wensen en behoeften van docenten

Docenten is gevraagd naar wat beter / anders kan/ wat nu mist en hoe de ideale situatie ten aanzien van het gebruik van ICT in de klas er in hun ogen uitziet. Docenten van alle groepen brengen de volgende wensen en behoeften naar voren:

- Alle docenten zouden een eigen laptop willen hebben, waarop ze ook vanaf thuis in kunnen loggen op het schoolnetwerk;
- Meer computers (bij voorkeur laptops) in de klas voor leerlingen, die ook daadwerkelijk allemaal naar behoren functioneren. Docenten van de onderbouw hebben, vanwege de minder structurele inzet van ICT in de klas, hierbij behoefte aan minder computers dan docenten van de midden- en bovenbouw. Idealiter zouden onderbouwdocenten vier computers in de klas wensen en docenten van de midden- en bovenbouw één computer per twee kinderen, dan zouden de schriftjes ook weg kunnen. Midden- en

onderbouwdocenten zouden bewust niet voor ieder kind een eigen computer willen, omdat kinderen volgens hen ook moeten leren om op hun beurt te wachten.

- Bijkomende wens bij een toename van het aantal computers is dan ook dat de lokalen groter worden.
- Docenten die nog niet over een digitaal schoolbord beschikken, zouden er graag een willen vanwege de grote meerwaarde die zij erin zien voor het onderwijs. Voorwaarde hierbij is dat zij dan geschoold kunnen worden in de mogelijkheden van digitale schoolborden, aangezien het ontbreken van voldoende kennis en vaardigheden om hiermee voldoende uit de voeten te kunnen zou anders een drempel kunnen vormen voor het gebruik ervan.
- Meer deskundigheid van ICT in huis en (bij)scholing van docenten zodat zij goed weten wat de mogelijkheden van ICT en nieuwe producten zoals digitale schoolborden zijn, zodat zij dat optimaal in kunnen zetten in de lessen (en ook kunnen aanpassen aan het niveau van de verschillende kinderen en groepen). Bijvoorbeeld door het inzetten van een computerdocent, die zowel leerlingen als docenten kan ondersteunen bij een optimaal gebruik van ICT op school. Hierdoor hebben docenten ook wat meer de handen vrij om zich bezig te houden met het lesgeven zelf.
- Specifiek door docenten van de middenbouw wordt genoemd dat zij graag een boekje zouden willen hebben waarin thematisch een overzicht wordt gegeven van relevante en veilige websites voor kinderen. De vraag is in hoeverre dat mogelijk is in verband met de actualiteit en levensduur van websites.
- Een veilige maatwerk netwerkleeromgeving voor kinderen waarop overzichtelijk en thematisch ingedeeld alle lesonderwerpen en oefeningen staan (taal, rekenen, educatieve spelletjes), afgestemd op het niveau van het kind en eventueel qua look & feel ook op de persoonlijke smaak van het kind (qua kleur, soort icoontjes). Ieder kind zou zo kunnen inloggen op zijn eigen gepersonaliseerde pagina waarop een beperkt aantal thematisch ingedeelde icoontjes staan, die ook desgewenst (bijvoorbeeld voor de jongere kinderen of kinderen met dyslexie) auditief kunnen zijn met een professionele stem. Achter de icoontjes is dan een pakket aan opdrachten te vinden.
- Docenten van de middenbouw- en bovenbouw zouden hierbij bovendien graag zien dat de computer intelligent is. Dit betekent idealiter dat de computer de digitale taken en toetsen die een kind op zijn eigen gepersonaliseerde leeromgeving maakt, analyseert en vervolgens op basis van deze analyse de docent een advies geeft over de sterktes en zwaktes (ontwikkelbehoeftes) van het kind gekoppeld aan tips over wat het kind op dat moment het beste op de computer zou kunnen gaan doen. Doordat deze adviezen zijn ingegeven door analyses van de scores van het kind op bepaalde oefeningen en vakken, kan het kind zich dus juist bezighouden met de vaardigheden waar hij zwakker in is/ die extra aandacht behoeven). Dergelijke analysetools zouden een uitkomst voor docenten zijn en hen veel handwerk besparen, er is immers zoveel verschil in niveaus tussen kinderen onderling. Docenten geven aan dat de ontwikkeling van dergelijke analysetools volgens hen nu nog in de kinderschoenen staat.
- Hiernaast geven specifiek docenten van de bovenbouw aan dat zij voor zichzelf graag een nieuw soort flexibele digitale 'totaalomgeving' zouden willen. Hierin staan thematisch per

"Ik zou het ideaal vinden om een laptop in de klas te hebben, nu zit ik in de gang achter een kleuter computer. Ik wil graag 's ochtends inloggen en dat je lesje dan verschijnt. En vanuit thuis kunnen inloggen op de schoolcomputer, bijvoorbeeld om mails te versturen." (docente onderbouw)

"Ik zou graag willen dat er structureel iemand in de klas was die meer weet van ICT en het uit kan leggen aan kinderen. Dat zo'n persoon jou en de kinderen daarbij helpt, net zoals bij handvaardigheid bijvoorbeeld. Ik heb heel erg behoefte aan iemand die met het kind gaat zitten en een kwartiertje het programma uitlegt. Ik heb nu alleen nog maar het topje van de ijsberg gezien, dan kom ik puur toevallig iets tegen of zegt een collega het." (docente onderbouw)

"Het zou ook fijn zijn dat je de programma's op het niveau van het kind kan instellen, we werken met kinderen van zoveel verschillende niveaus." (docente onderbouw)

"Ik zou een digitaal schoolbord willen, dat kan heel handig zijn om het samen met kinderen te ontdekken, je kunt ook dingen evalueren met kinderen en even laten zien wat de bedoeling is." (docente onderbouw)

"De computer moet het altijd doen en niet vastlopen." (docente onderbouw)

"Een ideale website bevat taal, rekenen en educatieve spelletjes. Thematische informatie over alle ontwikkelingsgebieden. Voor kinderen zou er dan een eigen inlogcode zijn, waarna ze hun eigen pagina met kleur en versierseltjes kunnen maken met icoontje die auditief zijn." (docente onderbouw)

"Ik zou een cursus willen voor het digitale schoolbord. Volgens jaar ga ik er een krijgen, dat lijkt me zo moeilijk, ik zie er best wel een beetje tegenop." (docente middenbouw)

"Ik zou wel een cursus willen om te zien wat je allemaal met de computer kan, want je weet niet precies wat je er mee kunt. En een folder van Kennisnet, of een website, met tips en ideeën uitgesplitst naar verschillende groepen. Vooral overzichtelijk." (docente middenbouw)

"Per tweetal van kinderen zou er een eigen computer moeten zijn en grotere lokalen. Niet voor ieder kind een eigen computer, want dan leren ze niet meer om te wachten." (docente middenbouw)

"Ik zou willen dat je in het scherm een aantal icoontjes ziet, niet teveel, zo leeg en zo duidelijk mogelijk, met daarachter een pakket aan opdrachten die je daar inzet. Rustig beeld, in een hele ideale situatie zou het zo zijn dat de computer weet wie er voor 'm zit en wat het kind moet gaan doen. En dat de computer tips geeft, als iemand bijvoorbeeld de hele tijd spelling doet, dat de computer dan zegt 'zou jij niet even tafels gaan oefenen?'" (docente middenbouw)

"Ik zou graag meer mensen willen om het computergebruik te begeleiden. Veel collega's weten niet hoe iets werkt." (docente bovenbouw)

"Meer computers, laptops, per twee kinderen een computer, dan kunnen de schriftjes ook weg." (docent bovenbouw)

"Elk kind zou op zijn eigen niveau moeten kunnen werken, het zou handig zijn als de computer dit automatisch zou weten en hierop zou reageren." (docente bovenbouw)

"Professionele stemmen bij auditieve programma's." (docent bovenbouw)

"Er is een nieuwe onderwijsmethode nodig, nu wordt alles voorgeschreven door de methodemaker waar je aan vast zit. Alles zou op een hoop gegooid moeten worden en toegankelijk moeten zijn, wel eerst geselecteerd door een commissie van uitgeverij, onderwijzers, ICT mensen en ouders. Dan zou je zelf als docent per vak / thema moeten kunnen kiezen en naar rato betalen in plaats van vast te zitten aan een methode." (docent bovenbouw)

Opvallend is dat docenten bij hun beschrijving van de ideale situatie wat betreft het gebruik van ICT in de klas de kanttekening plaatsen dat ICT in de klas niet een te prominente plek moet krijgen. Er moet gewaakt worden voor overdigitalisering en het te afhankelijk worden van ICT, omdat docenten anders vrezen dat de ontwikkeling van andere vaardigheden in het gedrang komt (zoals het leren schrijven met de hand, motorische en sociale vaardigheden). Hierbij wordt als voorbeeld het bouwen van een brug genoemd: dat kun je prima op een smartboard laten zien, maar leerlingen echt samen fysiek iets laten bouwen is toch iets heel anders. Dan worden motorische en sociale vaardigheden aangesproken, die niet gestimuleerd worden bij de digitale simulatie. Een vergelijkbaar voorbeeld is fysiek buitenspelen, dat is noodzakelijk volgens docenten, en is totaal niet vergelijkbaar met een digitaal schoolplein.

Naast het gevaar van het onvoldoende ontwikkelen van bepaalde vaardigheden, wijzen docenten van de bovenbouw nog op een ander gevaar van overdigitalisering dat nu ook al speelt: een vermindering van het zicht / de grip op sociale processen die zich tussen kinderen afspelen. Door de komst van het chatten vervagen de grenzen tussen school en klas: waar kinderen vroeger 'alleen' op school werden gepest en zich thuis 'veilig' waanden, kunnen zij nu ook thuis worden belaagd via digitaal pesten. Het probleem hiermee is dat dit een onzichtbare vorm van pesten is, aangezien het anoniem kan gebeuren. Sociale strubbelingen worden dus meer en meer zowel op school als thuis 'uitgevochten', terwijl het tegelijkertijd wegens het anonieme karakter ervan, moeilijker wordt voor docenten en ouders om in te grijpen.

"Ik denk dat er een goede verdeling moet zijn tussen zeer gericht met een computer werken en er wat losser mee werken. Het is erg beperkt nu met de computer, de sociale vaardigheden worden er helemaal niet mee getraind." (docente middenbouw)

"Belangrijk is wel om het sociale proces niet uit het oog te verliezen. Bijvoorbeeld een programma om een brug te bouwen is echt iets heel anders dan in het echt een brug bouwen. Bij het echt bouwen komt het sociale proces aan de orde en andere zaken zoals materiaalkeuze, werken met de handen. We hebben leerlingen dit daarom op beide wijzen laten doen, om ervan te leren." (docent bovenbouw)

"Wat buiten school gebeurt via msn enzo moeten wij op school oplossen. De basis moet goed zijn, anders ben je te laat!" (docente bovenbouw)

Kortom, docenten kijken met een positief-kritische blik naar ICT in de klas en hun wensen en behoeften ten aan daarvan, en blijven hierbij oog houden voor de (mogelijke) keerzijden van de medaille.

4. Gebruik en waardering Kidsportal van Kennisnet

4.1 Gebruik en waardering Kidsportal door leerlingen en hun ouders

Voor leerlingen in de basisschoolleeftijd biedt Kennisnet een veilige leer- en speelomgeving aan, de kidsportal www.kids.kennisnet.nl. Afhankelijk van de groep waarin een kind zit (onderbouw, middenbouw, bovenbouw) kan het surfen naar een subsite die is afgestemd op de leeftijd en ontwikkelingsfase van het kind.

Figuur 1: startpagina www.kids.kennisnet.nl

Om inzicht te krijgen in hoeverre de Kennisnet Kidsportal aansluit op de ideale situatie in de ogen van de primaire doelgroep leerlingen en docenten, hebben we zowel kinderen die de site wel als niet gebruiken gevraagd naar hun ervaringen en mening hierover.

Gebruik en waardering Kennisnet kidsportal door groep 1,2,3

De allerkleinsten hebben moeite met de algemene hoofdstartpagina omdat zij het woordje kids niet goed begrijpen, ze lezen hier bijvoorbeeld klas of iets anders. 'Kinderen' spreekt hen een stuk meer aan: dit begrijpen ze, herkennen ze en ze weten zo dat het voor hen is bedoeld.

Figuur 2: startpagina Kennisnet kidsportal subsite voor groep 1,2,3

Een van de geïnterviewde kinderen kent de site al, de rest niet. De spelletjes op de kidsportal bij groep 1,2,3 vinden de kinderen leuk om te doen, evenals het kijken naar de sprookjes. Het is handig dat de site ook auditief is, dat ondersteunt kinderen in het begrijpen van de navigatie. Punt hierbij is wel dat sommigen nog niet zo vaardig zijn met het gebruik van de muis, waardoor navigeren en het doen van spelletjes soms wat minder goed lukt en zij de gesproken tekst missen. Zo is het bijvoorbeeld niet voor iedereen direct duidelijk hoe ze terug kunnen naar de hoofdpagina voor hun groep (het treintje icoontje). Volgens ouders die van wie de kinderen de site kennen, hebben zij dit doorgaans echter snel door.

Gebruik en waardering Kennisnet kidsportal door groep 4,5,6

Kinderen uit de middenbouw hebben geen enkele moeite met de term 'kids' op de hoofdstartpagina: ze vinden dit een aansprekende term of zijn er neutraal over. Niemand vindt deze term kinderachtig, het heeft juist wel iets stoers. 'Kids kan ook nog als je achttien bent'. Opvallend is dat kinderen bij de term 'kids' aangeven dat zij hierbij wel meer denken aan spelletjes dan aan de andere informatie die op de site staat.

Figuur 3: startpagina Kennisnet Kidsportal subsite voor groep 4,5,6

"Kids spreekt je wel aan omdat je zelf een kind bent. Maar bij kids denk ik meer aan spelletjes enzo." (leerling middenbouw)

"Kids ik vind het wel leuk, ik vind het niet echt kinderachtig want als je zeg maar baby lente zegt dan is het kinderachtig. Kids kan ook nog een jongen van 18 zijn." (leerling middenbouw)

Ongeveer de helft van de kinderen die we hebben geïnterviewd hebben de Kidsportal al eens gebruikt. Over het algemeen hebben de kinderen, zowel de gebruikers als niet gebruikers, een positieve indruk van de kidsportal. Het favoriete onderdeel van de site zijn de spelletjes, op afstand gevolgd door de filmpjes, het nieuws en 'weet je dat' leuke onderdelen van de site. Kinderen die de site niet kenden, vonden ook de schoolgerelateerde onderdelen interessant (handenarbeid, taal). De overige informatie op de site trekt niet echt de aandacht van kinderen.

"Ik vind wist je dat leuk, vooral omdat er ook staat 'wist je dat'. En dat je denkt ik kan er iets van leren en dat kan ik gaan vertellen op school." (leerling middenbouw)

"Daar onder stond ook nog schrijven en zo. Daar kan je allemaal dingen doen, taal, geschiedenis en aardrijkskunde dat lijkt me ook wel leuk dan hoef je niet meer op zo'n vervelend blad te oefenen." (leerling middenbouw)

"Je kan nieuws doen en spelletjes." (leerling middenbouw)

Verbeteraspect van de site volgens kinderen die de site al eerder gebruik hebben, is dat het voor hen soms moeilijk is om informatie te vinden, met name informatie voor werkstukken en spreekbeurten. Ook is het voor sommigen verwarrend dat je dan doorgelinkt wordt naar andere websites en de kennisnet site verlaat. Ze vragen zich af of deze sites 'gefilterd' (veilig) zijn.

"Ik heb het vooral voor spreekbeurten en werkstukken gebruikt, maar kon het echt niet zo goed vinden want het waren vooral heel veel schuifpuzzels." (leerling middenbouw)

"Ik wilde ook wat kijken maar ik wist niet hoe het moest, het was onduidelijk. Ik wilde ergens op drukken maar dat lukte niet." (leerling middenbouw).

"Dan is er een link naar een andere website. En dan denk je hé hoe kan ik nou weer heel ergens anders terecht komen? Dat vind ik vreemd en onduidelijk." (leerling middenbouw)

"Als je zeg maar bij zoeken doet dan kom je altijd bij andere sites. Dat is wel handig want dan ga je niet naar van die sites waar je alleen maar van die stomme dingen kunt doen." (leerling middenbouw)

Hiernaast merken kinderen ten aanzien van de algemene hoofdstartpagina op, dat dit wat hen betreft wel wat kleurrijker zou mogen.

Gebruik en waardering Kennisnet kidsportal door groep 7,8

Kinderen uit de middenbouw begrijpen de hoofdstartpagina prima, ook de term 'kids', waardoor zij zich aangesproken voelen en die zij stoerder vinden dan 'kinderen'. Zij geven dan ook de voorkeur aan de term 'kids', dat gaat echt over henzelf vinden zij.

"Kids is stoerder dan kinderen" (leerling bovenbouw)

"Kids is wel een leuke naam, dat mag blijven staan" (leerling bovenbouw)

De meerderheid van de kinderen heeft site voor groep 7,8 wel eens gebruikt, wat vaker op school dan thuis. Net als bij de middenbouw-kinderen, zijn spelletjes ook bij de bovenbouw-kinderen veruit het favoriete en relatief meest gebruikte onderdeel van de site. Hiernaast wordt soms de zoekmachine Davindi gebruikt, de poll en door een enkeling de taal oefeningen.

Kinderen vinden de site wel aardig, maar zijn er niet enthousiast over. Kijkend naar de site, dan vinden ze het prettig dat de site veilig is, dat er spelletjes op staan en een poll. Echter hierbij vinden ze dat er te weinig spelletjes op de site staan, dat de spelletjes te makkelijk zijn en missen ze een spannend element zoals een wedstrijd waarmee iets te winnen valt.

"Best wel leuk, maar het kan leuker hoor. Misschien als je dingen kunt winnen, een reis winnen naar een voetbalstadion naar keuze. Of dat je mee mag doen in het dolfinarium, of een ontmoeting met een bekend iemand die te maken heeft met het onderwerp waar de vragen in de wedstrijd over gingen." (leerling bovenbouw)

"Er zijn te weinig spelletjes." (leerlinge bovenbouw)

"Ik vind de spelletjes hierop meestal een beetje flut, te makkelijk" (leerlinge bovenbouw)

"Ik vind het veilig want er staat bij sommige spelletjes 'je verlaat de site'. En het is wel leerzaam, er staan veel dingen op waar je van kunt leren." (leerlinge bovenbouw)

Door de grote hoeveelheid en diversiteit aan informatie op de site, hebben zij te weinig overzicht over wat er allemaal op staat, waar het staat en zien ze de andere content die op de site staat eigenlijk over het hoofd, zoals bijvoorbeeld de content over leren. Dat er gescrold moet worden om de gehele site te kunnen zien, draagt niet bij aan de overzichtelijkheid ervan omdat het zo niet mogelijk is om in één oogopslag de site te kunnen overzien.

Het gebrek aan overzicht staat haaks op het zoekgedrag van kinderen uit de bovenbouw. Zij zoeken namelijk heel gericht / functioneel: willen ze op een bepaald moment spelletjes doen, dan gaan ze naar een site met alleen maar spelletjes. Willen ze informatie voor een werkstuk verzamelen, dan gebruiken ze google of gaan ze naar een speciale site met informatie over werkstukken (zoals werkstuk.nl). Zij hebben dan weinig behoefte aan andere informatie dan hetgeen zij op dat moment zoeken, andere informatie leidt alleen maar af.

"Nu ik weet dat het bestaat zou ik het toch niet gaan gebruiken, meestal doe ik het niet zo. Als ik een werkstuk moet maken ga ik naar werkstuk.nl" (leerling bovenbouw)

Figuur 4: startpagina Kennisnet Kidsportal subsite voor groep 7,8

Kortom: op Kennisnet staat waarschijnlijk wel informatie waar kinderen behoefte aan hebben (spelletjes, informatie voor werkstukken, leeroefeningen, poll), maar doordat er teveel informatie (en ook overbodige informatie) tegelijk wordt aangeboden, hebben kinderen moeite om de juiste informatie te vinden en waardoor sommigen afhaken.

Waardering Kennisnet kidsportal door ouders

Ongeveer de helft van de ouders is bekend met de Kidsportal van Kennisnet. De meeste ouders die het kennen, stimuleren hun kind om hier gebruik van te maken. Met name omdat ouders deze site duidelijk, leuk, leerzaam, veilig, nuttig en veelzijdig vinden. Kritischer zijn ze over de moeilijkheidsgraad (genoemd wordt dat groep 1,2,3 te makkelijk is en groep 4,5,6 te moeilijk) en over het feit dat een kind meteen naar de spelletjes surft en de educatieve dingen negeert.

4.2 Gebruik en waardering Kidsportal van Kennisnet door docenten

Algemeen

Over het algemeen lijkt de bekendheid en het gebruik van docenten met de kidsportal van Kennisnet beperkt te zijn. Gebrek aan bekendheid van de site is echter niet de belangrijkste reden voor het relatief weinige gebruik dat van de site wordt gemaakt: zowel docenten die de site kennen als niet kennen geven namelijk aan weinig toegevoegde waarde in de huidige site te zien.

Docenten van groep 1,2,3

Twee van de vijf onderbouwdocenten zijn bekend met de kidsportal van Kennisnet, 1 is hiermee enigszins bekend en twee zijn hier niet mee bekend. Degenen die ermee bekend zijn, geven spontaan aan dat zij het doorklikken een probleem vinden, dat ze het onhandig vinden dat de site niet beeldvullend is, dat het niet altijd even duidelijk voor kleuters is hoe je bijvoorbeeld weer uit een spelletje terugkomt naar het hoofdmenu en dat de term kids te moeilijk is voor deze jonge kinderen. De docenten die de site voor het eerst zien, sluiten zich aan bij deze kritische noten.

"Het is heel irritant dat hij niet beeldvullend is." (docente onderbouw)

"Dat doorklikken vind ik echt een probleem, dat zou ik wel willen beperken." (docente onderbouw)

"Bij een spelletje kom je er soms alleen uit met de escape toets, dat weten kinderen niet." (docenten onderbouw)

"Het is niet duidelijk voor kleuters, het toveren is bijvoorbeeld heel moeilijk." (docente onderbouw)

"Als ik naar Kennisnet ga, daar is het probleem dat ze zoveel kunnen doorklikken. Ze klikken overal op en activeren van alles, zo loopt de computer ook vast dat is een nadeel, dat is niet de bedoeling." (docente onderbouw)

Docenten van groep 4,5,6

De helft (twee van de vier) docenten van de middenbouw die we hebben geïnterviewd, zijn enigszins bekend met de kidsportal. Ze maken er niet tot nauwelijks gebruik van. De enkeling die er wel eens gebruik van maakt, doet dit voor zichzelf ter voorbereiding van een les.

Middenbouw docenten lopen niet warm voor de site, met name omdat ze deze te vol en daardoor te onoverzichtelijk vinden. Als voorbeeld wordt hierbij genoemd dat kinderen niet wisten waar ze een zoekwoord konden ingeven. Opmerkelijk in het kader van het ervaren gebrek aan overzicht op de site, is dat zelfs docenten in eerste instantie het onderste deel van de site, dat alleen via scrollen in beeld komt, over het hoofd zien. Hiernaast vinden de meeste docenten de term kids geen geschikte term omdat deze door kinderen zelf niet gebruikt / herkend wordt volgens en omdat docenten het zelf ietwat overdreven vinden dat hier een Engelse term wordt gebruikt. Voorts vinden enkele docenten de kleuren op de site niet aansprekend en vinden ze de icoontjes / tekeningen op de hoofdstartpagina een beetje ouderwets.

"Ik zou de term kids zelf nooit gebruiken en kinderen onderling ook niet, ik vind het een beetje overdreven." (docente middenbouw)

"Ik vind dat ook, dat Engels hoeft helemaal niet." (docent middenbouw)

"Ik vind de site voor kinderen wat te vol. Het is een beetje veel voor ze, ze konden bijvoorbeeld niet meteen zien waar ze hun zoekwoord moesten intoetsen." (docente middenbouw)

"Ik ken de site verder niet, maar zoals ik het nu zie denk ik ook: wow, waar moet je naar toe? Onoverzichtelijk." (docente middenbouw)

"Ik gebruik de site nog het meest voor mezelf, voor extra dingen voor in de groep." (docente middenbouw)

"Ik vind het wel wat saai in hun kleuren, het is een hele volle pagina en de kleuren zijn niet echt kleur." (docente middenbouw)

"Het is onoverzichtelijk. Ze werken heel veel met hokjes en plaatjes, ze bieden wel heel veel aan. Net zoals bij de nieuwsbrief, het is te veel, het moet overzichtelijker." (docent middenbouw)

Positief aan de site vinden ze dat de site is verdeeld naar leeftijdsgroepen en dat de site kindgericht en relatief veilig is, doordat alleen naar veilige sites wordt doorgelinkt.

"Je krijgt nooit de verkeerde site, je kan het natuurlijk nooit 100% beveiligen, maar het is wel vertrouwd." (docente middenbouw)

Docenten van groep 7,8

Hoewel alle vijf de docenten van de bovenbouw die wij hebben gesproken wel bekend zijn met de kidsportal, maakt geen van hen er op dit moment gebruik van. Dit was vroeger wel anders: voordat de site circa 2 jaar geleden veranderd is, maakten zij er juist wel veel gebruik van.

De site is sinds de verandering uit de gratie geraakt omdat deze volgens docenten te druk / te vol is en zo te onoverzichtelijk is, waardoor je te lang moet zoeken voordat je de gewenste informatie vindt. Belangrijke drempel voor het gebruik van de site is hiernaast dat docenten om van bepaalde diensten gebruik te kunnen maken (zoals Teleblik), moeten inloggen / lid moeten worden van een community en dat vinden zij teveel gedoe. Zij vinden unaniem dat de oude site beter was, deze was platter, eenvoudiger en overzichtelijker (doordat er minder informatie op stond en de thematische indeling duidelijk was).

"Voorheen was het heel makkelijk, maar nu moet je eerst aanmelden bij een community. Onhandig, je hebt ook wachtwoorden nodig die ben je na een week toch kwijt." (docente bovenbouw)

"Het is teveel!" (docente bovenbouw)

"Scrollen is een groot nadeel, kinderen hebben dat niet door." (docent bovenbouw)

"Ik stimuleer ze zelf niet om er op te gaan. Toen Kennisnet vernieuwde ging ik meer richting google." (docent bovenbouw)

"Ik heb er in het verleden met veel plezier gebruik van gemaakt, maar dit is overweldigend!" (docente bovenbouw)

"Als ze dit allemaal gaan bekijken zijn ze een uur bezig en hebben ze nog niets gedaan." (docente bovenbouw)

Ze vinden het eigenlijk jammer dat ze de site niet meer gebruiken. Als de huidige site vereenvoudigd zou worden en weer meer op de oude site zou lijken, zouden ze er waarschijnlijk weer gebruik van gaan maken omdat ze het een groot pluspunt vinden dat het een veilige omgeving is. Wat de docenten betreft zou de volgende informatie van de huidige site dan moeten blijven: de poll, de leervakken, de zoekmachine Davindi, de informatie voor werkstukken. De overige content heeft wat hen betreft geen toegevoegde waarde.

5. Mediawijsheid

Naast inzicht in het proces van het gebruik van de computer binnen en buiten de klas en wensen en behoeften ten aanzien van ICT gebruik in de klas, wenste Kennisnet via dit onderzoek ook een eerste inzicht te krijgen in hoeverre het begrip 'mediawijsheid'¹ bij basisschooldocenten leeft en in hoeverre zij behoefte zouden hebben aan een monitor die inzicht geeft in de mediawijsheid van leerlingen.

In eerste instantie was hierbij het idee om docenten een schriftelijk vragenlijstje te laten invullen over aspecten van mediawijsheid (zie bijlage), maar dat bleek iets te ambitieus te zijn aangezien tijdens de gesprekken naar voren kwam dat mediawijsheid op dit moment nog niet een thema is dat op een zodanige wijze heel erg leeft bij basisschooldocenten. Zo vinden docenten van alle groepen het in eerste instantie lastig om zich een goede voorstelling te maken van wat er precies met dit begrip wordt bedoeld, na enige toelichting is dit hen duidelijk en kunnen ze het plaatsen en relateren aan hun lessen.

"Mediawijsheid... is dat je je weg kan vinden in verschillende media, die keuze wordt steeds meer. Dat je weet wanneer je wat het beste kan gebruiken, maar ook dat je weet wanneer je het niet moet gebruiken. Dat je ook eens gaat sporten, in plaats van dat je alleen maar met apparatuur bezig bent." (docente middenbouw)

Docenten van zowel onder-, midden- als bovenbouw merken bij het thema mediawijsheid expliciet op dat zij het nog te vroeg vinden om mediawijsheid structureel in te bedden in het basisschoolonderwijs. Leerlingen zijn hier in hun ogen namelijk nog te jong voor, leerlingen en en docenten moeten al zoveel in het onderwijs en bovendien is het volgens hen een groeiproces dat vanzelf gaat door de aandacht die zowel thuis als op school aan ICT gebruik wordt besteed. Onderbouw- en middenbouwdocenten besteden, zij het indirect, aandacht aan mediawijsheid door jonge kinderen wat eerste, relatief eenvoudige basiscomputervaardigheden aan te leren zoals het gebruik van de muis en het bedienen van de computer. Bovenbouwdocenten gaan een stap verder en leren kinderen om informatie te selecteren, om verantwoordelijk om te gaan met computergebruik en internet en leren hen concrete vaardigheden aan zoals typevaardigheid en het gebruiken van PowerPoint.

"Het hoeft niet zo gestructureerd, het gaat nu vooral om het aanleren van de meest basale vaardigheden zoals het bedienen van de muis." (docente onderbouw)

"Kinderen moeten natuurlijk leren om dat eruit te halen wat ze nodig hebben, maar dat is hetzelfde met de krant." (docent middenbouw)

---

¹ Mediawijsheid staat voor 'het geheel van kennis, vaardigheden en mentaliteit waarmee burgers zich bewust, kritisch en actief kunnen bewegen in een complexe, veranderlijke en fundamenteel gemedialiseerde wereld.' Hierbij gaat het erom dat burgers in staat zijn om oude (televisie, radio, pers) en nieuwe media (internettoepassingen, sms) te gebruiken en dat we een gezonde mentaliteit ten opzichte van deze media hebben, waarbij we ons bewust zijn van de mogelijkheden en van de context van informatie.

"Ik heb het me nooit afgevraagd, ik vind ze nog vrij jong hoor, het is een groeiproces, ik weet niet of dat bij de basisschool hoort. " (docente middenbouw)

"Wij hebben beperkte tijd, ik heb al moeite genoeg om mijn methodes klaar te krijgen. Ik denk ook dat het een gezinsverbanden kwestie is, het is maar net hoe je ouders ermee omgaan." (docente middenbouw)

"Ik weet niet of dit nou echt nodig is, om dit te weten voor een basisschool." (docent middenbouw)

"Het is al erg lastig om het te beschrijven, dus hoe zou je dat dan gaan toetsen?" (docente middenbouw)

"Ze leren dit gaandeweg in de lessen. Laatst was iedereen ringtunes aan het uitwisselen en gingen ze foto's van elkaar maken. Toen zei ik: stop, dat mag dus niet." (docent bovenbouw)

"Mediawijsheid raakt ook aan burgerschapskunde." (docente bovenbouw)

"Het moet niet structureel of een apart onderdeel worden, maar het valt gewoon onder sociale vorming." (docente bovenbouw)

"Als de ontwikkeling er toch komt, gaat dat vanzelf." (docent bovenbouw)

Kortom, basisschool docenten zien nut en noodzaak niet in van het structureel aandacht besteden aan mediawijsheid op de basisschool, het is volgens hen te vroeg om op de basisschool gericht aandacht te besteden aan mediawijsheid. Bovendien geven zij aan dat docenten beschikken over beperkte tijd en dat er al zoveel 'moet'. Docenten geven er de voorkeur aan om op de huidige voet verder te gaan en zo aandacht te besteden aan ICT in de klas, waarbij aan mediawijsheid gerelateerde vaardigheden in een groeiproces op school en thuis op natuurlijke wijze ontwikkeld worden. Basisschool docenten hebben dan ook geen behoefte aan monitor die de mediawijsheid van hun leerlingen in kaart brengt, maar zij denken wel dat dit wellicht interessant en relevant kan zijn voor de middelbare school.

6. Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

6.1.1 Conclusies ten aanzien van het proces gebruik ICT binnen en buiten de klas

Proces van gebruik van ICT buiten de klas:

- De computer is thuis in meer of mindere mate een vast onderdeel in het leven van kinderen in de basisschoolleeftijd. De computer met internetaansluiting staat meestal in de woonkamer, in het zicht van ouders.
- Qua tijdsduur is het gebruik van de computer gelimiteerd (tussen de een en vier uur voor onderbouwleerlingen en tussen de drie en zeven uur voor midden- en bovenbouwkinderen), omdat ouders vinden dat kinderen naast computeren ook andere dingen moeten doen.
- Kinderen computeren thuis het liefst alleen omdat dit praktisch handiger is, sneller is en ze zo niet afhankelijk van iemand anders zijn.
- Kinderen gebruiken de computer thuis hoofdzakelijk voor het spelen van spelletjes via DVD's, CD-roms of online. Hierbij is er niet één favoriete spelletjessite, kinderen gebruiken hiervoor een scala aan websites met spelletjes, waaronder vooral specifieke spelletjeswebsites en hiernaast websites van omroepen.
- Het spelen van spelletjes is bij de jongste groep het enige wat zij thuis op de computer doen, bij de middelste groep gebruiken de kinderen de computer thuis ook om informatie op internet op te zoeken, muziek te luisteren en het maken van huiswerk (indien het echt niet anders kan), bij de oudste groep gebruiken kinderen de computer hiernaast ook voor communicatie (chatten en emailen). Kinderen doen thuis dus liever geen dingen die met school te maken hebben, tenzij het niet anders kan (omdat ze een taak niet afhebben).
- Kinderen scheppen doorgaans veel plezier in het gebruik van de computer thuis. Negatieve ervaringen die kinderen noemen bij het gebruik van de computer thuis hebben, zeker bij de jongere groepen kinderen, met name te maken met het doen van spelletjes. Met name de oudere kinderen hebben hiernaast wel eens andersoortige negatieve ervaringen meegemaakt zoals scheldpartijen op websites, vreemden in de chatbox, computervirussen en tot slot het niet kunnen vinden van informatie die ze voor een werkstuk zoeken.
- De wijze waarop ouders toezicht houden verschilt tussen de jongste en de wat oudere kinderen, en daarbinnen tussen ouders onderling. Bij de jongste kinderen zitten ouders vrijwel altijd naast het kind terwijl dat aan het computeren is. Bij de oudere kinderen (midden- en bovenbouw) houden alle ouders op onopvallende wijze een oogje in het zeil door af en toe langs te lopen om te kijken waar het kind mee bezig is. Hiernaast heeft ongeveer de helft van de ouders afspraken gemaakt over wat het kind wel en niet op de computer mag doen. binnen deze kaders mogen de wat oudere kinderen zelf bepalen welke websites ze bezoeken. Ongeveer de andere helft van de ouders gaat wat verder qua toezicht, zij gebruiken internetfilters, controleren af en toe de internetgeschiedenis en/of gaan af en toe naast het kind zitten.

- De wat oudere kinderen zelf hebben dus binnen bepaalde kaders behoorlijk wat vrijheid, iets wat ze zelf ook zo ervaren. Tegelijkertijd zijn ze zich bewust van de gevaren, zoals virussen, hackers en vreemden, en proberen ze hier verantwoordelijk mee om te gaan (bijvoorbeeld: weggaan wanneer er op een site gescholden wordt, vreemden die op de chatbox komen blokken en dan de ouders erbij roepen).

6.1.2 Conclusies ten aanzien van het proces gebruik ICT binnen de klas

6.1.2.1 Proces van gebruik van ICT binnen de klas door leerlingen

Algemeen

- Binnen de onderbouw zijn gemiddeld 2-4 computers per klas beschikbaar, binnen de midden- en bovenbouw is dit met gemiddeld 3-6 computers iets meer.
- Het gebruik van ICT binnen de klas hangt samen met de leeftijd en het niveau van kinderen. Hoe ouder en wijzer kinderen zijn, hoe meer en op hoe diversere manieren ze gebruikmaken van ICT, wat gepaard gaat met meer vrijheid en verantwoordelijkheid.
- Binnen *de onderbouw* wordt niet structureel maar incidenteel gebruik gemaakt van de computer. Leerlingen mogen in hun vrije ruimte educatieve taal – en rekenspelletjes doen, hiernaast wordt de computer gebruikt om achterstandsleerlingen te stimuleren. Voorlopers willen vaak zelf graag computeren. Dit gebeurt in afgeschermd, leeromgevingen waar kinderen niet op internet mogen. Docenten houden op enige afstand een oogje in het zeil.
- Binnen *de middenbouw* wordt de computer meer en intensiever ingezet. Meestal computeren leerlingen enkele keren per week 10 minuten per keer. Zij mogen de computer alleen gebruiken voor lesgerelateerde activiteiten, zoals het oefenen van rekenen, taal, aardrijkskunde, lezen en het opzoeken van informatie. Ze mogen tijdens de lessen geen spelletjes doen, soms mag dit wel tijdens de pauze of in een enkel geval op vrijdagmiddag indien alle taken af zijn. Er is geen vaste structuur voor het computergebruik, het hangt van het vak af en de ontwikkeling van de kinderen. Voor sommige vakken is het verplicht (bijvoorbeeld spelling), voor andere vakken optioneel nadat alle taken af zijn. De computer wordt ook ingezet voor extra oefening bij achterlopers en voor het uitdagen van voorlopers. Het computeren gebeurt in een afgeschermd omgeving waarbinnen elk kind zijn eigen startscherm heeft. Kinderen mogen alleen met toestemming van de docent op internet voor het zoeken naar informatie via google. Docenten houden hier in de klas zelf toezicht op en bij computeren buiten de klas zorgen ze dat een collega of computermoeder surveilleert.
- *Bovenbouwleerlingen* maken relatief het meest frequent en intensief van alle basisschoolgroepen gebruik van de computer. Meestal computeren zij meermaals per week, 20 minuten per keer. Net als in de middenbouw vindt het computergebruik, uitgezonderd bij specifieke vakken, tamelijk ongestructureerd plaats. Soms ontstaat volgens leerlingen dan een 'wie het eerst komt, wie het eerst maalt' situatie. Ze hebben een persoonlijk startscherm en mogen de computer hoofdzakelijk gebruiken voor lesgerelateerde activiteiten. Pas wanneer dag- of weektaken klaar zijn, mogen ze sporadisch een niet educatief spelletje spelen. Ook hier wordt de computer extra benut voor het stimuleren van

- Het gros van de kinderen vindt het leuk om de computer te gebruiken op school, een minderheid (met name meisjes) vindt andere activiteiten (zoals tekenen) leuker.
- Ook op school computeren kinderen het liefst alleen, behalve bij taalvakken en het opzoeken van informatie. Dan werken ze liever samen, om van elkaar te kunnen leren.

6.1.2.2 Proces van gebruik van ICT binnen de klas en buiten de klas ter voorbereiding op de les door docenten

- Docenten verschillen qua ICT-vaardigheden en de mate waarin ze zelf ICT gebruiken: met name de wat oudere docenten hebben soms wat moeite met het gebruik van ICT.
- De aanwezige ICT op school functioneert lang niet altijd naar behoren, er zijn met name problemen met de netwerkverbindingen die af en toe uitvallen.
- Docenten van alle groepen gebruiken de computer en internet ter voorbereiding van de lessen, dit doen zij echter liever thuis dan op school omdat ze thuis meer de rust hebben. Bij het opzoeken van informatie voor de lessen werken ze thematisch, waarbij zoekmachine google in de meeste gevallen het startpunt vormt. Hiernaast gebruiken ze soms nog wat sites met informatie gericht op de basisschool. Hoewel ongeveer de helft van de docenten bekend is met Kennisnet, wordt hier weinig gebruik van gemaakt.
- Hiernaast gebruiken docenten de computer op school vooral voor communicatie met collega's en ouders, voor het volgen van de vorderingen van leerlingen en voor het maken van digitale rapporten.
- Docenten zijn enthousiast over de komst van digitale schoolborden, dit zien zij als een verrijking van de lessen vanwege de multimediale en interactieve mogelijkheden.

6.1.3 Wensen en behoeften voor een veilige leer- en speelomgeving

Wensen en behoeften van leerlingen

- Gevraagd naar hun ideale droomcomputer, dan zouden de jongste kinderen daarop spelletjes willen spelen (meisjesspelletjes versus jongensspelletjes) en willen tekenen.
- De wat oudere kinderen (uit de midden- en bovenbouw) willen dat hun droomcomputer:
  - naast gewone spelletjes ook virtuele spelletjes biedt;
  - niet standaard is, maar gemakkelijk te personaliseren/customizen;
  - portable is, snel is en altijd werkt;
  - eenvoudig te bedienen is met een touchscreen met een pennetje;
  - veilig is (virussen etc worden geweerd en er is google voor kinderen).

Wensen en behoeften van ouders

- Ouders is gevraagd naar hun wensen en behoeften voor een nieuwe kinderwebsite. Eisen die ouders aan deze website stellen zijn dat deze kindvriendelijk is (geen geweld, geen reclame), educatief is, gemakkelijk te gebruiken is en veilig is.
- Ideeën van ouders voor de content van deze nieuwe website zijn:
  - een indeling naar onderwerp en leeftijd;
  - mogelijkheid om informatie te zoeken voor werkstukken;
  - educatieve elementen en opdrachten die stimuleren om (meer) te leren;
  - maatschappelijke en culturele elementen;
  - spelletjes;
  - filmpjes.

Wensen en behoeften van docenten

- Docenten is in meer brede zin gevraagd naar hun wensen en behoeften ten aanzien van het gebruik van ICT binnen de klas. Zij zouden het volgende wensen:
  - Een eigen laptop voor alle docenten, waarmee ze ook vanuit thuis kunnen inloggen.
  - Meer computers in de klas voor leerlingen (4 computers per klas in de onderbouw, 1 computer per twee kinderen voor de midden- en bovenbouw) en grotere lokalen.
  - Een digitaal schoolbord voor alle docenten en scholing in het gebruik ervan.
  - Meer deskundigheid van ICT in huis (bijvoorbeeld via een computerdocent, zodat docenten zich meer op de lesinhoud kunnen concentreren) en (bij)scholing van docenten zodat zij goed weten wat de mogelijkheden zijn binnen de les.
  - Een boekje waarin thematisch een overzicht wordt gegeven van relevante en veilige websites voor kinderen.
  - Een veilige maatwerk leeromgeving voor leerlingen waarop overzichtelijk en thematisch ingedeeld met behulp van visuele en auditieve icoontjes alle lesonderwerpen en oefeningen staan afgestemd op het niveau van het kind, op een persoonlijk startscherm.
  - Een intelligente computer voor de docenten zelf die de digitale taken en toetsen die in een kind in zijn eigen gepersonaliseerde leeromgeving maakt, analyseert en vervolgens op basis hiervan de docent adviseert over de sterktes en zwaktes van het kind en over wat het kind op dat moment het beste op de computer kan gaan oefenen.
  - Een nieuw soort flexibele digitale 'totaalomgeving' voor docenten zelf, waarin thematisch per vakgebied alle van de diverse uitgevers beschikbare lesmethoden- en middelen staan. Deze methoden voldoen minimaal aan de kerndoelen van het basisschoolonderwijs en zijn goedgekeurd door een selectiecommissie van uitgevers, ouders, onderwijzers, ICT-ers. In plaats van een kostbaar, langlopend abonnement op één bepaalde methode te nemen (zoals nu zo is), zouden docenten in deze ideale situatie dus a la carte, naar behoefte door het jaar heen zelf kunnen kiezen welke (onderdelen van) lesmethoden ze gebruiken.
- Docenten vinden het belangrijk ook in de ideale situatie te waken voor overdigitalisering en het te afhankelijk worden van ICT, omdat anders de ontwikkeling van andere vaardigheden in het gedrag komt en er anders nog minder zicht/grip komt op sociale processen die zich tussen kinderen afspelen (waarbij de grens tussen school en thuis vervaagt).

6.1.4 Gebruik en waardering Kidsportal

6.1.4.1 Gebruik en waardering Kidsportal door leerlingen

- Hoewel de meerderheid van de geïnterviewde leerlingen de Kidsportal kent en wel eens heeft gebruikt, maken zij er voorts weinig gebruik van.
- Leerlingen uit de onderbouw hebben moeite met de term 'kids' en begrijpen de hoofdstartpagina daardoor niet zo goed; de oudere kinderen begrijpen de term 'kids' wel, de term 'kids' vinden ze een stoere, aansprekende term.
- *Onderbouwleerlingen* vinden de spelletjes en sprookjes op de speciaal voor hen ingerichte subsite leuk om te doen. Bij het navigeren is het handig dat de site ook auditief is. Sommige kinderen missen de informatie over hoe te navigeren echter en hebben wat moeite met de navigatie, doordat zij nog niet zo vaardig zijn in het muisgebruik.
- *Midden- en bovenbouwleerlingen* vinden de spelletjes ook verreweg het leukste siteonderdeel, op afstand gevolgd door nieuws, 'weet je dat', de poll, davindi en in een enkel geval de taal oefeningen. Kinderen vinden de site wel aardig, maar zijn er niet laaiend enthousiast over. Ze vinden het prettig dat de site veilig is, maar tegelijkertijd vinden ze de externe links soms verwarrend (met name in de middenbouw). Hiernaast geven ze aan dat er te weinig spelletjes op staan en dat het moeilijk is om de weg en informatie te vinden op de site. Door de overload aan informatie op de site, hebben kinderen te weinig overzicht over de site en zien ze veel content over het hoofd. Het gebrek aan overzicht sluit niet aan op het doelgerichte zoekgedrag van kinderen, die gewend zijn om als ze bijvoorbeeld spelletjes willen doen, naar een site te gaan waar ze datgene treffen wat ze zoeken: spelletjes. De volledigheid van de site schiet zijn doel dus eigenlijk een beetje voorbij.
- Overall bezien lijkt de toegevoegde waarde van de Kidsportal voor kinderen beperkt te zijn.
- De meeste *ouders* die de site kennen, stimuleren hun kind om hier gebruik van te maken. Met name omdat ouders deze site duidelijk, leuk, leerzaam, veilig, nuttig en veelzijdig vinden. Kritischer zijn ze over de moeilijkheidsgraad (genoemd wordt dat groep 1,2,3 te makkelijk is en groep 4,5,6 te moeilijk) en over het feit dat een kind meteen naar de spelletjes surft en de educatieve dingen negeert.

6.1.4.2 Gebruik en waardering Kidsportal door docenten

- De bekendheid en het gebruik van docenten met de kidsportal van Kennisnet lijkt beperkt.
- Gebrek aan bekendheid van de site is echter niet de belangrijkste reden voor het relatief weinige gebruik: zowel docenten die de site kennen als niet kennen geven namelijk aan, los van de indeling naar leeftijdscategorieën en de veilige links, weinig toegevoegde waarde in de huidige site te zien. Daarnaast vinden:
  - onderbouwdocenten het doorklikken een probleem, vinden het onhandig dat de site niet beeldvullend is, vinden de navigatie soms onduidelijk en vinden de term kids te moeilijk.
  - midden- en bovenbouwdocenten de site te vol, te onoverzichtelijk en vinden het scrollen onhandig. Zij vinden hiernaast de term 'kids' niet zo passend. De site zou verbeterd kunnen worden door deze meer te laten lijken op de oude site. De poll, de leervakken, davindi en de informatie voor werkstukken zijn elementen die zij dan willen terugzien.

6.1.5 Mediawijsheid

- Mediawijsheid is een thema dat als zodanig nog niet echt leeft bij basisschooldocenten.
- Zij vinden het te vroeg om op de basisschool gericht aandacht te besteden aan mediawijsheid (de kinderen zijn er nog te jong voor en het is een geleidelijk groeiproces dat vanzelf gaat). Bovendien geven zij aan dat docenten beschikken over beperkte tijd.
- Docenten geven er de voorkeur aan om op de huidige voet verder te gaan en zo aandacht te besteden aan ICT in de klas, waarbij aan mediawijsheid gerelateerde vaardigheden in een groeiproces op school en thuis op natuurlijke wijze ontwikkeld worden.
- Basisschooldocenten hebben geen behoefte aan monitor die de mediawijsheid van hun leerlingen in kaart brengt, maar dit kan wellicht interessant zijn voor de middelbare school.

6.2 Aanbevelingen

Het meest kansrijk zou het voor Kennisnet zijn om aan docenten bijscholingsmogelijkheden / workshops / trainingen aan te bieden die gericht zijn op het vergroten of aanscherpen van hun kennis en vaardigheden ten aanzien van bestaande en nieuwe ICT in de klas (zoals digitale schoolborden), teneinde optimaal de mogelijkheden van ICT in de klas te benutten. Wellicht zou Kennisnet ook een uitwisselingsnetwerk met informatie hierover voor en door scholen kunnen initiëren.

De Kidsportal zou kunnen worden verbeterd / aangepast zodat deze beter aansluit op de wensen van de doelgroep door deze overzichtelijker te maken en meer in te delen naar gebruiksmoment. Bijvoorbeeld door een duidelijke ingang te maken tussen school versus thuis, en daar dan alleen een geselecteerd deel van de informatie in onder te brengen dat gedoseerd wordt aangeboden (thuis: spelletjes, davindi, nieuws, werkstukken; school: davindi, nieuws, werkstukken, leeroefeningen) van wat er nu wordt aangeboden.

Het zou nuttig kunnen zijn wanneer Kennisnet meer in algemene zin een les- of informatiepakket voor basisschooldocenten samenstelt over mediawijsheid. Docenten zouden hieruit dan zelf tips kunnen halen en deze naar eigen inzicht in de lessen kunnen verweven/ behandelen.

Gesprekleidraden

Checklist voor de (groeps)gesprekken met *leerlingen* uit het basisonderwijs

1. Inleiding onderzoek

- Welkom en leuk dat jullie mee willen doen aan dit onderzoek. We willen graag weten wat jullie belangrijk vinden bij het computeren.
- Hoe gaat het onderzoek? Ik stel vragen en jullie mogen zeggen wat jullie vinden. Alle antwoorden zijn goed! En het is prima als jullie het niet met elkaar eens zijn. Laat elkaar wel uitpraten. Het duurt ongeveer (afhankelijk van de groep: een half uur voor de duo's, een uur voor de groepen).
- De mevrouw schrijft jullie antwoorden op. En er hangen camera's zodat andere mensen kunnen zien wat jullie ervan vinden. Is het goed dat we dit opnemen (checken met ouders)?
- Als jullie wat willen drinken, of naar de WC, kan dat natuurlijk. Laat het maar weten. En er staan snoepjes voor tussendoor.
- Hebben jullie zelf nog vragen voordat we beginnen?
- Voorstelrondje: Dan wil ik eerst vragen of iedereen wil zeggen hoe je heet en in welke groep je zit. Ik begin met mezelf.

2. Proces gebruik computer.

Nu ga ik beginnen met de vragen. Mijn eerste vraag is of jullie wat kunnen vertellen over wanneer je de computer gebruikt en wat je dan doet.

Doorvragen op:

- Wanneer thuis en wanneer in de klas?
- Wat doe je op de computer?
- Is er een verschil tussen wat je thuis doet en wat je in de klas doet op de computer?
- Samen met anderen of alleen?
- Hoe lang computer je?
- Wat vinden je ouders hiervan? Doorvragen op rol ouders bij computergebruik
- En je leraar?

3. Mening over het gebruik van de computer.

Jullie hebben nu verteld wat je op de computer doet en wanneer je achter de computer zit. Kunnen jullie nu wat vertellen over wat je ervan vindt? Bijvoorbeeld wat is handig, wat is leuk, wat niet?

- Voorbeelden laten geven
- Ervaring: wat vond je het leukste wat je ooit hebt gedaan op de computer? Wat vond je stom?

4. Brainstorm

We gaan nu een computer verzinnen die helemaal zo is als jullie zouden willen.

- Hoe ziet deze computer eruit als je zelf iets mag verzinnen?
- Wat wil je doen op de computer?
- Wat kan deze computer?

- En wat kan deze computer niet?
- Wanneer gebruik je deze computer en waarom?
- Gebruik je de computer in de klas? Waarom?
- Gebruik je de computer thuis voor schoolwerk?
- Waarom gebruik je de computer niet?
- Kan je laten zien hoe jouw eigen computer eruit ziet door een tekening te maken?
- Kun je wat vertellen over je tekening?

5. Vergelijking met de Kidsportal

Er is een website die voor jullie is gemaakt. Ken je deze website (Kidsportal laten zien)?

- Gebruik je dit wel eens?
- Wanneer en waarom?
- Wat vind je van de term 'Kids'?
- En wat vind je van deze website? Lijkt het op jouw eigen computer?

6. Afsluiting

We zijn nu klaar met het onderzoek. Bedankt dat jullie mee wilden doen. Jullie krijgen van mij allemaal een cadeaubon als dank voor het meedoen.

Checklist voor de groepsgesprekken met *leraren* uit het basisonderwijs

1. Inleiding onderzoek

camera's, meekijkers, notulist, duur: 1,5 uur, alle antwoorden zijn goed, uit laten praten.

Vorstelrondje: naam en school.

2. Proces: Gebruik ict in de klas

- Kunt u beschrijven wanneer u leerlingen laat computeren en hoe dit in z'n werk gaat?
- Waarom laat u ze computeren?
- Wanneer? Waarom op dat moment? Op welke momenten niet?
- Wat doen de leerlingen precies op de computer?
- Hoe vaak laat u een leerling achter de PC?
- Welke leerlingen wel? Welke leerlingen niet? (is het onderdeel van de standaard les, is het extra als ontspanning voor II, of is het extra als ondersteuning/begeleiding voor II)
- Wie maakt deze keuze? Leerling zelf, leraar? Speelt wens ouders een rol?
- Waar staat de computer? Is er toezicht?

3. Gebruik computer voor leraar

- Wanneer gebruikt u zelf de computer voor uw werk? En waarvoor?
- Gebruikt u websites om lessen voor te bereiden?
- Hoe gaat dit in z'n werk?
- Welke websites of software gebruikt u dan?
- Waar hangt het vanaf of u websites gebruikt voor het voorbereiden van lessen (rol vaardigheden)?
- Gebruikt u een digitaal schoolbord in de les? Wanneer en waarvoor?

4. Mening over huidige situatie

- Wat vindt u prettig aan de huidige werkwijze (zowel in de klas voor de leerlingen, als voor eigen voorbereidingen buiten de klas)? Wat zou beter kunnen? (ook digitale schoolborden)
- Voorbeelden van positieve en negatieve ervaringen

5. Brainstorm over ideeën en behoeften

- Wat zou voor u een ideale situatie zijn voor computergebruik in de klas? Beschrijf het maar. Hoeveel computers, wanneer computeren leerlingen, welke wel en welke niet, wat staat er wel en niet op de computer, hoe zet u het in in het leerproces.
- Inzoomen op: wat staat er op de computer. Hoe ziet dit eruit? Wat kan het? En wat kan of mag er zeker niet? Wat is de inhoud? Is het via een website?
- Welke rol gaat de computer spelen in de klas en het leerproces in de ideale situatie? (standaard, extra als ontspanning of extra als ondersteuning). Welke rol heeft de docent? En hoe gaat dit buiten de klas, voor uzelf en voor de leerling?
- Laat het zien: ontwerp eigen ideaal scherm door middel van tekenen, schrijven, stickers plakken. Bespreken.

6. Bespreken Kidsportal

- Kent u de Kidsportal (laten zien met beamer)?
- In hoeverre sluit dit aan bij uw ideale situatie?
- Gebruikt u dit wel eens? Zo ja, wanneer en voor welke leerlingen? Ook voor het voorbereiden van uw lessen (lesbrieven)?
- Wat vindt u van de Kidsportal? Goede en slechte eigenschappen.
- Wat vindt u van de term 'Kids' en wat vinden uw leerlingen van deze term?

7. Terug naar praktijk

- Wat is het belangrijkste bij computergebruik op dit moment (bv veiligheid, mediawijsheid, laagdrempelig, gebruiksgemak, soort inhoud, etc)?
- Wat zou Kennisnet concreet kunnen doen om u van dienst te zijn?
- Ideeën voor producten en diensten?
- Andere tips?

8. Mediawijsheid

Nu een gerelateerd onderwerp bespreken: mediawijsheid.

- Wat is voor u mediawijsheid? Wat nog meer? Wat niet?
- Hoe kunnen we mediawijsheid meten, bij leerlingen en docenten? Zijn er nog andere ideeën?
- Als we een monitor voor het meten van mediawijsheid maken, wat moet deze monitor dan doen?
- Schriftelijke opdracht, dan bespreken en doorvragen.
- Zou u zelf deze monitor gebruiken?

9. Afsluiting

bedanken, incentive.

Mediawijsheid schriftelijke opdracht voor leraren

Definitie Mediawijsheid

Mediawijsheid staat voor 'het geheel van kennis, vaardigheden en mentaliteit waarmee burgers zich bewust, kritisch en actief kunnen bewegen in een complexe, veranderlijke en fundamenteel gemedialiseerde wereld'

Het gaat er om dat we in staat zijn om oude (televisie, radio, pers) en nieuwe media (internettoepassingen, sms) te gebruiken en dat we een gezonde mentaliteit ten opzichte van deze media hebben, waarbij we ons bewust zijn van de mogelijkheden en van de context van informatie.

Wat moet een monitor voor mediawijsheid bevatten?

Kruis aan wat uw wensen zijn en vul aan met uw eigen ideeën.

- Kennis, houding en bewustzijn over verschillende sociale en maatschappelijke aspecten van ict gebruik. (deze is heel breed, dus bij een antwoord in deze hoek zou doorgevraagd moeten worden naar de specifieke onderwerpen.)

☐ 1. Informatievaardigheden:

- ☐ Zoeken
  - ☐ Selecteren
  - ☐ Interpretieren
  - ☐ Verwerken van informatie
  - ☐ andere informatievaardigheden, namelijk ....
-

☐ 2. Ict vaardigheden:

- ☐ bedienen van computer
  - ☐ gebruik van diverse software
  - ☐ andere ict vaardigheden, namelijk ....
-

☐ 3. Kennis, houding en bewustzijn over verschillende sociale en maatschappelijke aspecten van ict gebruik:

- ☐ bereik van verschillende media (welke mensen zien of horen welke dingen)
- ☐ invloed van de media
- ☐ andere sociale en maatschappelijke aspecten, namelijk ....

☐ 4. anders, namelijk ...

Vragenlijstje voor ouders van wie de kinderen meedoen aan de interviews

Beste ouder,

Uw kind doet vandaag mee aan een onderzoek voor Kennisnet over het gebruik van computers. We zouden graag ook een paar vragen aan u willen stellen over het computergebruik van uw kind dat nu meedoet aan het onderzoek.

1. Hoeveel uur per week zit uw kind thuis ongeveer achter de computer?

..... uur per week

2. Wat doet uw kind met name op de computer?

- ☐ Spelletjes
- ☐ Chatten en mailen
- ☐ Dingen opzoeken op internet
- ☐ Huiswerk maken
- ☐ Anders, namelijk ....

3. Welke websites bezoekt uw kind het vaakst voor zover u weet?

1 _____

2 _____

3 _____

4. Mag uw kind zelf beslissen welke websites hij/zij bezoekt?

- ☐ Nee. Ik bepaal op welke websites mijn kind mag kijken.
- ☐ Gedeeltelijk. Mijn kind en ik beslissen samen welke website hij/zij mag bekijken.
- ☐ Grotendeels. Mijn kind mag vrij surfen met een aantal beperkingen die we hebben afgesproken.
- ☐ Ja. Mijn kind mag geheel vrij surfen op internet.

5. Wat vindt u de beste websites die u kent voor uw kind?

1 _____

2 _____

3 _____

6. Waarom vindt u deze websites het beste?

_____

_____

_____

7. In hoeverre houdt u toezicht op het computeren van uw kind?

Ik zit er (bijna) altijd naast als mijn kind achter de computer zit.	Ja	Nee
Wij hebben internetfilters op de computer zodat mijn kind geen slechte websites kan bezoeken.	Ja	Nee
Ik heb met mijn kind afspraken gemaakt over wat hij/zij wel en niet mag doen op de computer.	Ja	Nee

8. Kent u de website kids.kennisnet.nl? (zie plaatje)

☐ Ja

☐ Nee

9. Gebruikt uw kind deze website wel eens?

- ☐ Ja
☐ Nee
☐ Weet niet

10. Wat vindt u van deze website (als u deze kent)?

---

11. Stimuleert u uw kind om deze website te gebruiken (als u deze kent)?

- ☐ Ja
☐ Nee

12. Als er een nieuwe website speciaal voor kinderen wordt gemaakt, wat wilt u dan dat er op deze website staat en wat moet de website kunnen?

---

13. Wat vindt u verder belangrijk voor deze website (bijvoorbeeld gebruiksgemak, veiligheid)?
